

PROLETAREC

Slovenske Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

REV.—NO. 779.

CHICAGO, ILL., 17. avgusta (August 17th), 1922.

LETO—VOL.—XVII.

Upravišče (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Po moskovski obravnavi proti social revolucionarjem.

Obravnava proti socialnim revolucionarjem, ki je trajala več tednov pred boljševiškim sodiščem v Moskvi, je končana.

Stiriintriideset vodilnih oseb ruske social revolucionarne stranke je bilo pred tem tribunalom, obtoženih kontrarevolucionarnih aktivnosti. Razprava je imela pozornost vsega sveta. Kajti to ni bila razprava proti carizmu, ampak proti eni ruski revolucionarni stranki, ki je bila dolgo let najaktivnejša v boju proti carizmu. Pred boljševiško revolucijo je bila social revolucionarna stranka nekaj časa na krmilu Rusije. V ustredajni skupščini je imela večino, in ko je pričela porivati, so jo boljševiki razgnali. Ko je bila proglašena boljševiška diktatura, so bili listi socialnih revolucionarjev zatrti, kakor vse opozicionalno časopisje sploh, in stranka je pričela polagoma zopet s podzemskim delovanjem, kakor preje pod carizmom.

Social revolucionarni voditelji so bili obtoženi protisocialističnega delovanja proti sovjetskemu režimu, sodelovanja pri kontrarevolucionarnih aktivnostih zavzemnikov in caristov, obdolženi so bili atentatov, povzročitelstva uporov itd. Na drugi strani očitajo socialni revolucionarji boljševikom najhujše preganjanje svojih pristašev in pred pričetkom moskovske razprave so izdali v Berlinu posebno knjižico, v kateri naštevajo teroristična dejanja sovjetskih funkcionarjev proti pristašem social revolucionarne stranke.

Obtoženci so bili med drugim obdolženi umora Volodarskija in atentanta na Lenina. Nekateri izmed njih so priznali, da so sodelovali pri atentatih. Drugi so odločno zavrnil obdolžitve, da so pomagali atentatjem, pač pa priznali, da so delovali proti boljševiški vladi in naglašali, da bodo proti nji v opoziciji tudi v bodoče, ako jih pusti na svobodo. Nekateri med obtožencev so postali državne priče in se s tem postavili na stran tožiteljstva. Drugi so ostali lojalni svoji stranki in zagovarjali svoja početja.

Ko so se pričeli v Berlinu pregovori zastopnikov teh treh internacional, je bil narejen dogovor, da tudi sovjetske Rusije dopusti štirim zastopnikom treh Internacional in dunajske Mednarodne delovne unije socialističnih strank prevzeti zagovorništvo obtoženih socialnih revolucionarjev. Ko so dospeli na mejo Rusije, so bili proti njim vpriporjene velike demonstracije, ravno tako tudi v Moskvi. Na dan obljube umora Volodarskija, dne 20. junija, so sovjetski organi organizirali velike demonstracije v Moskvi, pri katerih so množice zahtevale smrt za obtožene socialne revolucionarje. Deputacija demonstrantov je prišla na dvorano, kjer je zahtevala, da se ji dovoli govoriti, v kar so sodniki pristali. Naštevati so izdajala dejanja obtožencev in zahtevali od sodišča, da jih

obsodi na smrt. Sodišče se je deputaciji zahvalilo za "inspiracije" in obljubilo, da bo dobila pravica in revolucija svoje zadoščenje.

Tuji zagovorniki so že preje odšli iz Rusije, ker so bili, prvič obsojeni od domačega komunističnega delavstva, ali bolje, od sovjetskega uradništva, in drugič, ker v danih okoliščinah niso mogli za obtožence ničesar storiti. Po njihovi izjavi je imela vsa obravnava propagandistični značaj proti stranki socialnih revolucionarjev in tako je med drugim tudi Vandervelde, ki je bil eden izmed zunanjih zagovornikov, imel na obravnavi propagandistične govore, vsaj sodišče mu je to očitalo. Ko je postala situacija za zunanje zagovornike nemogoča, so odšli iz Rusije, zagovorništvo pa prepustili domačim odvetnikom.

Kdor pozna Rusijo, ve, da je tam že od nekdaj zelo razvita špionaža. Nekoliko pojma, kaj je špionaža, ima lahko vsakdo, kajti med vojno je bila negovana več ali manj v vseh deželah. Denuncijanstva je bilo polno na vseh koncih in krajih. Ruski carizem je vzdrževal celo armado špijonov, ne samo v Rusiji, ampak po vsem svetu, kjer so se nahajali ruski revolucionarni izseljenci. Sistem špionaže si je ohranil tudi sovjetski režim pod imenom "čeka". Mnogo špijonov izpod carskega režima je uposlila sovjetska čeka. Špijonstvo je v Rusiji razširjeno tudi med ljudstvom, kar je posledica stoletne carske tiranije. Zagovorniki obtožencev so na moskovski obravnavi prinašali dokaze, da je mnogo kaznivih činov, ki se očitajo socialnim revolucionarjem, povzročenih po špijonih, ki so delovali pod krinko socialnih revolucionarjev. Ampak fakt ostane, da je social revolucionarna stranka v opoziciji proti sovjetskemu režimu in da se je proti njemu borila s sredstvi, ki so v Rusiji že od nekdaj v navadi. Ravno tako se ne more zanikati, da se je social revolucionarna stranka borila proti carizmu, da je v začetku ruske revolucije igrala odločilno vlogo in da je dobila vladno v svojo roko, delala napake, kakor so jih delali pozneje boljševiki in jih delajo še sedaj. Toda bili so mnogo tolerantnejši, kakor sedaj komunisti.

Obravnava v Moskvi je imela torej značaj boja med komunistično in social revolucionarno stranko. Prva je vladajoča stranka sedaj; druga je bila na krmilu po padcu carizma. V znamenju tega boja se je vršila vsa razprava. Ni naš namen tu izrekati mnenje o krivdi ali nekrivdi socialnih revolucionarjev. Kar mislimo s tem člankom označiti, je podobnost sodnih procesov v reakcionarnih kapitalističnih deželah in v današnji Rusiji.

Poročilo iz Moskve, datirano dne 9. avgusta, se glasi, da je obravnava končana in da je sodišče obsodilo štirinajst socialnih revolucionarjev na smrt, tri-

je so bili oproščeni in ostali so obsojeni v zapor od dveh do deset let. Med obsojenci na smrt je nekaj takih, ki so priznali svojo krivdo in igrali vlogo priči proti ostalim socialnim revolucionarjem. Te so zagovarjali najvplivnejši ruski komunisti in kakor domnevajo, bodo oproščeni. Obsojeni so bili na smrt le radi tega, da so jih proglasili za sokrvice in da se z njih izbriše pečat špijonov. Centralni izvrševalni odbor je odložil izvršitev smrtne obsodbe za nedoločen čas pod pogojem, da social revolucionarna stranka preneha s kontrarevolucionarnimi aktivnostmi.

Za časa sodne razprave, kakor tudi prej, se je v mednarodnem delavskem svetu mnogo govorilo o preganjanju socialnih revolucionarjev v Rusiji. Na sovjetsko vlado so prihajali apeli, naj bo tolerantnejša napram opozicijskim delavskim strujam v Rusiji, toda od tam so odgovarjali, da je treba braniti stvar revolucije z vsemi mogočimi sredstvi.

V prid obtoženih socialnih revolucionarjev so apelirali na moskovsko vlado med drugim ljudje, kakor so Maksim Gorki, Anatole France in Eugene V. Debs. Gorki, ko je videl, da se z obravnavo nadaljuje in da se sistematično ščuje drhal proti obtožencem, je dejal, da je edini namen procedure zatreti vso opozicijo z umorom vodilnih socialnih revolucionarjev. In o Gorkiju se ne more govoriti, da je "socializdajalec". Anatole France se je sam pridružil komunistom, toda on ne odobrava kapitalističnih načinov preganjanja političnih nasprotnikov. Eugene V. Debs je velik prijatelj današnje Rusije, toda on ni prijatelj terorizma in smrtnih obsodb.

Socialisti že od nekdaj propagirajo odpravo smrtnih kazni, kajti dokazano je, da ni v deželah, kjer justica ne pozna smrtnih kazni, prav nič več zločinskih dejanj, kakor v tistih deželah, kjer imajo v rabi gilotine, vislice in električne stole. Debs je v pogledu te obravnave brzojavil sledeči apel:

"Lenin, Moskva:

"Protestiram z vsemi civiliziranimi ljudstvi v imenu človečanstva proti eksekuciji najsibo katerega koli socialnega revolucionarja in proti vsaki nepravilni odklonitvi njihovih zahtev za osvoboditev. Sovjetska Rusija da lahko svetu vzgled s tem, da odkloni v svojih procesih slediti prakticiranjem svetovnega carstva in da zavzame plemenitejša merila, za katerimi stremimo in obljublamo, da jih bomo izpolnjevali."

Tu ni govora o krivdi ali nekrivdi obtožencev. Gre se le za varovanje njihovih življenj in proti justici, ki vidi zadoščenje le v smrtnih obsodbah.

Delavsko časopisje je bilo tudi v pogledu te obravnave razdvojeno. Komunistično časopisje je zagovarjalo početje moskovskega tribunala in slikalo obtožence v vse hujši luči kakor caristične kontra revolucionarje. Fanatizem jih je privedel tako daleč, da so odobraval smrtne kazni, pozabili na Judeniče, Wrangle, Semenove, Kolčake in imperialiste ter videli sovražnike ruske revolucije samo v stranki socialnih revolucionarjev. Instinkti sovraštva so nadvladali razum. Hladnejši elementi, zvesti tradicionalnemu obsojanju smrtnih kazni in teroristične justice, so obsodili početje moskovskega režima. Med slednjimi so vse socialistične stranke, ogromna večina industrialno, oziroma strokovno organiziranega delavstva, in intelektualci, torej večina svetovnega proletarijata.

Razum socialnih revolucionarjev je bilo na eni drugi moskovski sodni obravnavi obsojenih na smrt pet pravoslavnih višjih duhovnikov, ker so obstruirali akcijo vlade za pobiranje cerkvenih dragocenosti v

prid nakupa živil za po suši prizadeto rusko prebivalstvo.

Obe obsodbi sta v škodo stvari revolucionarne Rusije. Obsojanje duhovnikov na smrt ni bilo še nikdar v prid dobri stvari. Rusko ljudstvo je verno in iz umorjenih duhovnikov bo napravilo mučenike in se še tesneje oprijelo svoje religije, ki se prilagaja novemu režimu, toda ga ne podpira in ga ne mišlja. Terorizem ne more biti trajen v nobeni deželi in tudi v Rusiji ne bo. Duhovnike, ki ovirajo vladne organe pri izvrševanju svojih dolžnosti, se lahko kaznuje, da bi se jih vlačilo na vešala. Ako pa jih je treba nekaj pomoriti samo zato, da se zastraši druge, je to slabo znamenje za novo Rusijo.

Zatiranje političnih nasprotnikov s terorjem in smrtnimi kaznimi ni še nikjer udušilo opozicije, pač pa jo je jačalo. Tudi v Rusiji se ne more pričakovati, da bi bilo vse ljudstvo enakih nazorov in da je v njem prostora samo za eno stranko. Saj se je že rusko-komunistična stranka razdvojila na dvoje in nadaljnji razdori bodo prav gotovo sledili.

Bodočnost Rusije ni v terorizmu, kajti ta ne bo obvaroval revolucije in sedanjega režima, kakor ni še nobenega v zgodovini človeštva. Bodočnost nove Rusije je v medsebojni kooperaciji in v toleranci. Svoboda mišljenja, tiska in govora mora najti svoje mesto tudi v Rusiji. Ako je ruski proletarijat znal preiti skozi vse težke preizkušnje zadnjih let, bo znal obvarovati revolucijo tudi če se odpove teroristični čeki in uvede nekoliko več demokracije. Kakor je znala sovjetska vlada popuščati kmetom in s kapitalističnim duhom prepojenim elementom, tako bi morala dati več svobode tudi tistim delavskim in kmečkim strujam, ki ne soglašajo povsem s sedaj vladajočo stranko, toda so vendar na strani revolucije in jo podpirajo.

Rusija ima veliko mogočnih sovražnikov in na protitež potrebuje tudi prijatelje, katere more iskati le med delavskimi masami izven svojih meja. Te si bo ohranila in jih še bolj priklenila nase, če bo vpoštevala kritike svojih delavskih prijateljev. Kajti tisti, ki hvalijo vse, kar se dogaja v Rusiji pod pokroviteljstvom sedanjega režima, niso najboljši prijatelji Rusije. Stara resnica je, da elementi, ki danes eno stvar brezpogojno hvalijo, jo jutri lahko ravno tako brezobzirno napadajo. Tisti, ki dobrohotno kažejo novi Rusiji njene napake, kakor se vidijo od daleč, so njeni najboljši prijatelji.

Caristični generali sedaj ne napadajo Rusije. Blakada je odpravljena. Civilna vojna je zatrta. Zaveriški imperialisti ji ne groze z oboroženimi vpadi.

V teh okoliščinah nima sovjetska Rusija nobenega razloga, da nadaljuje s terorjem in potlačevanjem vsake svobode tiska in govora. Umori političnih ječnikov ji ne bodo v korist. Ako hoče preprečiti nadaljnjo izgubljanje simpatij med mednarodnim delavstvom, mora zavzeti nova pota, pot v civilizacijo, ki ne bo slonela na brezobzirnem zatiranju nasprotnikov, na bajonetih, vislicah in brezpravju. Rusiji so potrebni vsi kmetje in delavci in vladajoči režim bi moral skrbeti, da jo bodo zljubili vsi in kooperirali med seboj v prid sebe, vse Rusije in vsega človeštva.

Pravica močnejšega velja. Niso li množice utrjavajočega ljudstva vseh narodov močnejše, kakor peščica tiranov in izkoriščevalcev? Ne morejo li združiti svojih raztresenih moči v edinstvo, v organizacijo, ki v njej doseči moči, ki premaga vsako krivično silo?

Naša organizacija in naše časopisje.

Prečitaj in razmišljaj.

Deset milijonov neorganiziranih socialistov ne pri-
deva kapitalistom nikako skrbi. En milijon organiziranih socialistov v Zedinjenih državah bi bila sila, ki bi mogla marsikaj preurediti v prid ljudstva.

Praviš, da si tudi ti socialist, samo v organizacijo ne spadaš. Zato trdiš, da si še boljši socialist, kakor ti, ki so člani socialistične organizacije. Pa nisi! Če imaš socializem, če se zaveš današnjih krivičnih odnosa, pa stojiš ob strani in se trkaš po prsih, da si socialist, si v resnici le — no, kaj si?

Podoben si tistim vernikom, ki hodijo ob nedeljah v cerkev, jo podpirajo, čez teden pa živijo prav po krščanstvu in odirajo, blatijo in na razne načine sovražijo svojim bližnjim. Podoben si židu, ki oguli nekoga, ako ga le more, ob sobotah se pa topi v pobožnih molitvah. Podoben si svobodomislecem, ki grme proti popom, toda lazijo okoli njih, kadar se žele poročiti, krstijo svoje otroke, pokopavati svoje mrličje.

Socialist si — in vendar nisi. Katoličan si in nisi. Svobodomiselec si in nisi.

S tem, če se proglasiš za socialista, še nisi socialist. Ako trdiš, da si katoličan, še ne pomeni, da si. Ako se zaklinjaš, da si svobodomiselec, samo zato ker se bodiš k maši, tedaj niti ne veš, kaj pomeni svobodomiselstvo.

Zaražaš se nad skebi, nad nezavednimi delavci, napadaš kapitaliste in obsojaš krivice. In napreden si, praviš. Za socialista se proglasiš. Toda, prijatelj, kaj si storil za socializem? Svoj glas oddajaš za socialistične kandidate, odgovarjaš. Samo toliko? Kdo pa ti delo socialistične propagande, kdo postavlja socialistične kandidate, kdo ustanavlja socialistične liste, kdo izdaja socialistične brošure, knjige in druge publikacije? Neorganizirani socialisti? Ti, ki ne pripadaš nobeni delavski organizaciji sploh? In tvoji neorganizirani tovariši, ki so tudi napredni, kakor ti, in boljši socialisti od tistih, ki so organizirani, ki delajo v socialistični organizaciji za socialistično družbo? Kako bi odgovoril ti na taka vprašanja, ti, ki si napreden, ki si socialist in morda še velik revolucionar povrh?

Ako poznaš socializem, ako se zaveš krivic obsojenega družabnega sistema, ako si delavec, ako ljubiš svoje otroke, pa se ne bojuješ v organizaciji zavednega proletariata za boljšo družbo, grešiš nad delavcem, nad svojimi otroki, nad samim seboj.

Koliko jih je samo med slovenskim delavstvom v Ameriki, ki trdijo, da so socialisti. Na tisoče jih je takih. Samo — organizirani niso. Pa se tolažijo, da so boljši socialisti, kakor tisti, ki so organizirani. In se utolažijo svojo vest, pripovedujejo, da so v socialističnih organizacijah taki in taki ljudje, na kratko povedano — nič prida ljudje. Zato so oni vsekakor boljši.

In ker so "boljši", pridno kritizirajo tiste, ki so "slabši", to je organizirane sodruge. "Saj niso še nič napravili." "Revolucije je treba!" Vsi so enaki, vsak te vabi za denar. In tako naprej. Toda kaj je napravila neorganizirana delavska masa, kaj so napravili "boljši" socialisti, o tem ne mislijo. Če bi, bi morali spoznati, da so oni tista coklja, ki ovira zavednemu organiziranemu delavstvu pot v hitrejši napredek.

Kapitalizem sloni na nezavednosti mase. In pa na nezavednosti večine ljudstva. Zato je še utrjen, zato je njegova moč še zmerom odločilna, raditega je kapitali-

zem še vedno vladajoč faktor in bo ostal, dokler ne bodo tisti, ki mislijo, da so socialisti, tudi delali za socializem. Pustiti mali četi zavednega organiziranega delavstva vršiti vse boje za preobrat, za izboljšanje življenjskih razmer vsega delavstva, je izdajstvo od strani tistega delavstva, ki razume razredni boj, pa noče sodelovati v njemu. In to se tiče delavstva vseh narodov, slovenskega ravno tako, kakor drugih.

Za take škodljive nazore med delavstvom so predvsem odgovorni tisti listi, ki se hlinijo delavstvu kot njegovi prijatelji s tem, da napadajo kapitaliste, toda nikdar ne navajajo proletarske mase, da naj se organizirajo, da naj se pridružijo socialistični stranki in sodelujejo z vsemi svojimi močmi, da se odpravijo vzroki gnilobe iz družabnega sistema.

Kaj ti koristi zabavljanje zoper kapitaliste v takih "delavskih" listih? Mar so škodljivi kapitalizmu? Ali se z napadi v listih spreminja razmere na bolje?

Delavski list, če je res delavski, ti bo povedal resnico, ki je nespremenljiva: Vse, kar je na svetu zgrajenega, je gradila organizirana sila, bila kakršnakoli. In kakor se gradi z organizacijo, tako tudi ruši organizacija, bila taka ali taka. Nedisciplinirana drhal, ki ruši, je vendarle organizacija, ki ni trajna, ampak momentalna. Organizirana armada je za rušenje sposobnejša. Dokaz je zadnja vojna, ki je lahko še vsakemu v spominu, dasiravno delavstvo nanjo že pozablja. Kapitalizem je organizacija. In za socializem, ki bo perfektnejša družabna tvorba, bo treba tudi perfektnejše organizacije.

Pet organiziranih ljudi napravi lahko toliko in toliko dela. Pet inteligentnih organiziranih ljudi opravi lahko še več dela. Pet razdruženih ljudi ne šteje ničesar.

Treba je, da se poučiš o važnosti organizacije. In potrebno je da ne omalovažuješ sposobnosti, da ne zametavaš znanja, ki je potrebno za uspehe v organizaciji in za organizacijo.

Učiti se moraš. Učiti tam, kjer si lahko pridobiš znanja. Samo brezplodno napadanje in kritike ne pomenijo znanja niti zavednosti. Kritizira in napada lahko vsakdo, kajti zato ni treba nobene učenosti. Delati, da se odpravi napake, to je druga stvar, za katero je že treba znati nekaj več kakor samo zabavljati.

V sedanjih bojih ameriškega delavstva je zopet vidna tragična resnica, da je ameriški proletarijat takorekoč brez svojega časopisja. Ima sicer liste, ki so simpatični delavstvu, kakor jih ima slovensko delavstvo in vsako drugo. Toda bojnih in vzgojevalnih organov mu manjka. Par ducatov socialističnih listov, malo več unijskih glasil, pol ducata komunističnih, to je vse, kar ima ameriško delavstvo. Drugi "delavski" listi so privatna glasila, ki obračajo svoj plašč po vetru. Če jim služi "radikalno" pisanje za pridobivanje naročnikov, se ga poslužujejo. Ako ne, pišejo v prilog drugih interesov. Ampak delavstvu so faktično škodljivi v obeh slučajih.

Kar potrebujemo, je močno, razširjeno delavsko časopisje, last delavskih organizacij, takih, ki stoje na principu razrednega boja, ki vzgajajo delavstvo za borbo proti sedanjemu sistemu in ga vsposobljajo v delu za družbo bodočnosti, za socializem.

Če si socialist, kakor praviš da si, tedaj veš kaj je tvoja dolžnost. In če veš, jo moraš vršiti. Tvoje mesto je v socialistični organizaciji, kjer se bojuj in delaj ramo ob ramo s svojimi tovariši. Širi socialistični tisk, širi socialistično organizacijo. Kajti poraz kapitalistični organizaciji bo prinesla samo organizacija zavednega, inteligentnega delavstva in nihče drugi.

SEMINTJA.

Bogati odvetniki branijo konstitucijo. — Pravičnost sodišč. — "Anti-amerikanizem". — Prepoved nositi orožje, sredstvo za odpravo zločinov. — Dve meri, dvojno tolmačenje. — Dimitrijeva ženitev.

Konvencija American Bar Association, ki je organizacija prominentnejših ameriških odvetnikov, zborujoča pred kratkem v San Franciscu, je naglašala potrebo nastopiti zoper "anti-amerikanizem". Načelnik vrhovnega sodišča, W. H. Taft, razni bivši guvernerji, bivši člani kabinetov, župani večjih mest itd., po poklicu odvetniki, so povdarjali, kako nujno je, da se zaustavi naraščajoče nezaupanje v ameriške institucije, pred vsem v sodišča. Gospodje, ki so govorili o nevarnosti "anti-amerikanizma", so stanovali v najboljših hotelih, se vozili na izlete po Californiji, na sejah, kadar so se vršile, pa sestavljali resolucije, v katerih so naglašali pravičnost ameriških sodišč.

Gospodje odvetniki sami ne verjamejo popolnoma v svoje trditve. Eden odsekov njihove konvencije je med drugim poročal:

"Mi smo prepričani, da če bi se dala ameriška konstitucija volilcem na glasovanje v odobritev ali odklonitev, bi se izkazalo, da je veliko število naših državljanov za popolno odpravo konstitucije. Mnogo državljanov je mnenja, da služi konstitucija le kot sredstvo za varovanje bogatašev in mogočnejšev; da stavlja pod imuniteto železniške in druge velike korporacije in da je konstitucija instrument za potlačevanje revnega ljudstva."

Prominentni odvetniki, cvet ameriškega ljudstva, nadaljujejo v svojem poročilu, da so ti državljani v veliki zmoti, "kajti konstitucija protektira revne ravno tako kakor uboge, lastnino bogatih korporacij ravno tako, kakor lastnino revne vdove, delavca ali farmarja v slučaju krivične invazije." Zagovarjajo indžunkšne v času stavk, kajti, če jih ne bi izdajali, bi sodniki s tem kršili zaobljubo, ki jo dajo pri vstopu v služo. V poročilu, ki zagovarja indžunkšne, pravijo, da je mnogo bolje za posameznike in za publiko v splošnem, da se krivica prepreči, kakor pa plačevati odškodnine potem ko je škoda storjena. "Bolje je preprečiti gozdne požare, kakor pa pozneje zasajati z nova po požaru uničene planote," modrujejo gospodje odvetniki, ki vlečejo milijone in milijone na leto od bogatih korporacij. In kakor navadno na vsaki ameriški patriotski konvenciji, tako je posebni konvenčni odsek American Bar Association priporočil konvenciji, naj ustanovi "odbor za ameriško državljanstvo", ki naj bi pridobival javno mnenje v prid podpiranja ameriške konstitucije. Se to propagando naj se prične v šolah — kjer pa jo je po našem mnenju že sedaj več ko preveč.

Konstitucija Zedinjenih držav, dasiravno že star dokument, je v plošnem še vedno lepa stvar, vsaj na papirju. Sodniki jo lahko tolmačijo tako ali tako. Eden in isti zakon smatra en sodnik ustavnim, drugi pa

ga proglasi neustavnim. In ko pride zakon končno v razsodbo vrhovnemu sodišču, izreče večina sodnikov, da je zakon ustaven, manjšina pa, da je neustaven, ali pa obratno. In skoro vsak zakon je neustaven, ki stremi za tem, da varuje na podlagi konstitucije interese večine prebivalstva, kar pomeni delavce in farmarje. Zakon za varovanje otrok pred izkoriščanjem v industriji je bil trikrat sprejet v kongresu in vrhovno sodišče ga je trikrat zavrglo. In če bi ga zavrglo samo enkrat, ali samo dvakrat, bi ne bilo na stvari nič spremenjenega. Dejstvo je, da taki odloki o ustavnosti in neustavnosti zakonov na podlagi konstitucije jemljejo pri prizadetemu ljudstvu vero v ustavo. Odbori in amerikanizacija bi morali skrbeti za amerikaniziranje sodišč in bogatih korporacij ter bogatinov, ki izbegavajo zakonom samo zato, ker imajo tisočake in stoletnice za odvetnike. Reveži nimajo sredstev, zato tudi ne morejo tako lahko uiti iz objema ustavnih zakonov, niti se ne morejo braniti pred legalnimi navali svojih bogatih nasprotnikov. To je razlika, ki jo namne mnogo ameriških državljanov in najbrž tudi odvetniki, ki so zborovali v San Franciscu in kovali načrte za obvarovanje konstitucije, kakor si jo ONI tolmačijo.

"V kolikor se tiče nasilnih zločinov, je situacija v Zedinjenih državah izmed vseh civiliziranih dežel na svetu najslabša," je bilo konstatirano v poročilu v odvetniški konvenciji. Kot sredstvo za odpravo nasilnih zločinov priporoča konvencija prepoved nositi orožje. Prodajanje samokresov in pušk naj se prepove in kaznilce stroko kaznuje. Po mnenju teh odvetnikov bi bilo v deželi mnogo manj ropov, mnogo manj roparskih umorov, če bi kriminalci ne bili oboroženi. Gospodje odvetniki so v veliki zmoti.

Sredstvo za odpravo, za temeljito omejevanje zločinov je odprava vzrokov, ki navajajo ljudi na kriminalna dejanja. Samokresi niso ta vzrok, ampak ekonomski sistem kakršen je. Kajti, pod tem sistemom imamo male in velike roparje. Konstitucija, kakor jo DANES tolmači, protektira velike tatove. Druga preganja, toda ne vse. Mnogo malih roparjev in drugih kriminalcev uživa protekcijo lokalnih oblasti in policije; če pridejo na sodišča, so le premnogokrat oproščeni. Veliko slučajev je, ki dokazujejo, da tudi mali roparji in goljufi uživajo protekcijo na sodiščih. Preganja pa se ljudi, ki kažejo na gnjlobo današnje korumpirane justice, kajti to je anti-amerikanizem.

Premogarji, v borbi za obvarovanje svojih leko omejenih pravic, prav nič ne verjamejo v pravičnost današnjih sodišč, istotako železničarji. Imajo izkušnje, zato imajo o stvari drugačno mnenje, kakor pa bivši in sedanji guvernerji, člani sedanjega in prejšnjih kabinetov, bivši in sedanji sodniki, zborujoči na odvetniški konvenciji v Californiji. Kapitalistični razred je na vladi in ta si tolmači konstitucijo po svoje. Kadar zavlada ameriško ljudstvo res kot ljudstvo, si jo bo tolmačilo po svoje, ne da bi mu jo bilo potrebna veliko spreminjati.

V Jolietu, v Indiani, v Californiji in v mnogih drugih krajih je v službi vojaštvo, pozvano, da varuje stavkokoze in privatno lastnino. Delavci — dohri državljani — so na stavki, toda ti nimajo vojaške protekcije. Judeži, ki so na prodaj vsakemu, jo imajo. Carske generale, kralje, aristokrate, se v tej deželi svečano sprejema, borci za ljudska prava se izpogajajo.

Tudi to je konstitucionalno. In če ni, tedaj gospodje, ki bi jo imeli varovati, enostavno izjavljajo, da so jo prelomili v interesu varnosti dežele. W. Z. Foster je bil izgnan iz Colorade "kot miru in redu nevarna oseba". Konstitucija sicer govori o svobodi govora in take reči, toda v Coloradu je mnogokrat kršijo. Colorado je na glas, da ima uradnike, ki se ne ozirajo veliko na konstitucijo. "V pekel s konstitucijo", je rek, ki so se ga posluževali visoki državni uradniki, pa niso bili preganjani radi veleizdaje. Če bi to rekel W. Z. Foster, bi se znašel za nekaj let v ječi. Denarni interesi vladajo. Nevedne ljudske mase so jim zavezniki.

Ruski veliki knez Dimitrij, sedaj v Parizu, se je odnehal poročiti plebejko. S tem preneha biti "veliki knez" in postane navaden Dimitrij Romanov. Odpovedal se je vsem dvornim privilegijem na korist veličnemu knezu Cirilu Vladimiroviču, ki je proklamiran za "varuha ruskega trona". Dimitrovo odpoved in Cirilovo imenovanje je potrdila carica udova, mati bivšega carja Nikolaja, sedaj živeča na Nizozemskem. Pri Cirilov uradni akt je bil imenovanje velikega kneza Nikolaja za vrhovnega poveljnika bodoče ruske armade. Dimitrij, pametnejši od Cirila, Nikolaja in carice udove, ne veruje v bodočo rusko armado, niti v božanstvo ruskega trona, zato se je odpovedal vsem velikim častem in se poročil s premožno pariško modistino, pri kateri bo preskrbljen ne da bi bil odvisen od milosti zavezniških državnih blagajn, iz katerih se daje podpora bankrotnim ruskim aristokratom. Bodoči ruski armadi ne bodo poveljevali veliki knezi, kajti Rusija ne bo imela bodoče armade. Sedanja bo tudi bodoča, ki bo skrbela, da varuhi ruskega trona, katerega ni več, ostanejo daleč izven ruskih meja.

Spremembe enega stoletja.

Naš svet je dom zelo različnih ljudi in med njimi je tudi mnogo takih, ki nočejo ničesar slišati o razvoju in napredku. Ves svet jim je nekaj popolnoma izpremenljivega. Največ, kar priznajo, je to, da umirajo ljudje, pa se rode drugi namesto njih. Ali da se izpreminjajo vse razmere, in da se v tem izpreminjanju lahko izsledijo gotovi zakoni, se jim zdi naravnost krivoverska misel. Recite takemu človeku, da so bili naši pradedje divjaki, da niso le nagi, neumiti in nepočesani tekali po zemlji, ampak da so imeli celo kulturne navade, pa se mu zamerite, kakor da ste umrli užalili njega in vse njegove prednike. "Tako je, kakor je bilo, in tako bo" — to se mu zdi vrhunec vse modrosti.

Dobro bi bilo če bi se taki ljudje včasih malo zadržali in si izkušali predstaviti le tiste izpremembe, ki nam jih je prineslo zadnjih sto let. Kaj je sto let? Večnosti šteje prav toliko kolikor trenotek. Ampak nam treba jemati na pomoč večnosti, ki je nam čepeno omenjenim bitjem tako težko razumljiva. Kaj pa je sto let, ako vzamemo takozvano zgodovinsko dobo človeka v poštev, ki jo lahko cenimo približno na sto let? Kaj, če se spomnimo, da je približno milijon let, odkar se je v terciarni dobi pojavil najprimitivnejši človek? Kaj, če računamo, da je naša zemlja le nekaj sto milijonov let stara?

In vendar so se v kratkih sto letih izvršile take globoke in obširne izpremembe, da bi se morali sami sami smiliti tisti, ki zanikujejo napredek in razvoj, če v naj površno pregledajo te izpremembe.

Danes sta čas in daljavo zelo relativna pojma. V normalnih dobah pošljemo lahko brzojav kamorkoli na svetu in čez nekaj ur dobimo odgovor. V Chicagi večerjaš; potem sedeš na ekspresni vlak in drugi dan že lahko kosiš v New Yorku. Potom telefona se lahko pogovarjamo z na stotine milj oddaljenimi prijatelji kakor da sedimo v eni sobi drug drugemu nasproti. In iznajditelj telefona, Alexander Graham Bell, je dal človeštvu to sredstvo za razgovarjanje na daljavo potom žice šele pred 45. leti. Kaj je 45 let v razvoju! In vendar se je prvotni telefonski aparat, kakor ga je izdelal Graham Bell, potem poznejših izpopolnjevanj v 45. letih tako razvil, da je postal danes vsakdanja potreba milijonom ljudi. Iznajditelj telefona, Alexander Graham Bell, je umrl dne 2. avgusta 1922 v Baddecku, Nova Scotia v starosti 75 let. Spomenikov ne bo potreboval, dasiravno mu jih bodo postavljali. Spomeniki so njegove iznajdbe.

Kaj je bil pred par desetletji avtomobil? Primerjajte razliko od takrat do danes. Par ur nam vzame, da obiščemo v avtomobilu znanca, ki živi sedemdeset, osemdeset milj od nas. Kdor ima pa aeroplan na razpolago in ga zna ravnati, preleti z njim igraje sto milj na uro. In aeroplani so šele v procesu razvoja. Iz Berlina v Moskvo se pride z njimi v nekaj urah. In razdalja med njima je nad tisoč milj. Aeroplani so skrajšali distanco med Londonom in Parizom za več kot polovico. V Londonu se vsedeš na aeroplan, pa izstopiš v Parizu. Po starem načinu je treba, da se vkrečaš na ladjo, se izkrečaš v kakem francoskem pristanišču in se pelješ potem z vlakom v Pariz. V teku nekaj let bodo letelo po zraku ogromne ladje, kakor plovejo sedaj po morju.

In radio, kakor ga sedaj imenujejo, znan tudi kot brezžični brzojav. V par momentih raztrosijo zračni valovi poročila na stotine, tisoče milj na okoli. Zvoke godbe lahko poslušas, petje, govore, novice, ne da bi šel v gledališče, na koncert ali čital časopis. Radio ti prinese vse to na dom. In tudi radio telefon je šele v drugem stadiju izpopolnjevanja.

Sanje pesnikov in vizije prerokov so se uresničile v dobi, v kateri živimo.

Še pred sto leti so bili stiki med ljudmi v marsičem podobni onim iz časov Abrahamovih. Potovanje čez ameriško prerijo se je šele l. 1809, zelo malo razlikovalo od onega čez puščave Mezopotamije v dobi očakov. Neapolonove jačrnice so bile pač večje od nekdanjih Cezarjevih; toda zgrajene in opremljene so bile skoraj enako. Sploh je vpisanih v zgodovino zadnjih stolet več in mnogo važnejših izumov v vseh panogah človeškega duševnega dela, kakor v vseh preteklih dobah.

Vzemimo za vzgled le način ogrevanja in razsvetljevanja. Še žive ljudje, ki so poznali le ognjišče, v bogatejših hišah pa odprt kamin. Lojene sveče so bile že luksuz v primeri s trskami, s katerimi se je svetilo po neštetihi hišah. Kakšna razlika med temi primitivnimi metodami in sedanjo kurjavo in razsvetlavo s plinom in elektriko!

Šivanje, tkanje, pletenje, vezanje so bila v pravem pomenu besede ročna dela. Danes opravljajo vse to in še marsikaj drugega duhovito zasnovani komplicirani stroji, ki jih pogostoma žene elektrika. Zamislimo si gosje pero, ki je včasih splošno služilo za pisavo, še naši stari očetje so se ga posluževali in tudi mnogo naših očetov; pa vzporedimo z njim pero, ki se avtomatično napolnjuje, in pisalni stroj, ki šesteva in odšesteva in pomnožuje. Poglejmo na skok od srpa in kose do velikih strojev, ki žanjejo, mlatijo in sipajo čisto zrnje v vreče. Pomislimo na razliko med metlo in stro-

jem, ki izsesa zadnji prašek iz preproge. Kakšna je razdalja med lokom, pušico in sulico ali pa tudi med puško na kamen, pa današnje brzostrelno strojno puško! Kaj so vsi bojni pripomočki Napoleonove in Wellingtonove armade v primeri s sedanjimi dreadnoughti, tanki, aeroplani, submarinkami, plinovimi bombami in tekočim ognjem. Kaj je nekdanja kurirska pošta poleg sedanjih bliskovih poročil po žicah pod zemljo, na zemlji in pod vodo in po zraku brez žic!

Kolikorkoli so bili številni, važni in duhoviti izumi tega stoletja, gre pa vendar prvo mesto med njimi železnicam in parobrodem. To je dvoje najvažnejših sredstev, ki sta takorekoč zmanjšala zemeljsko oblo, skrajšala vse razdalje, omogočila redne stike med vsemi narodi in svetovno trgovino. Železnice in parobrodi ne prevažajo le oseb, ampak omogočajo dodajanje in izmenjavanje surovin blaga med mesti, deželami, med vsemi deli sveta. Novo znanje in novi izumi se z njih pomočjo razširjajo po vsem planetu. Poznejši izumi so zboljšali in in pospešili njih učinkovitost in dopolnili njih rezultat, ali nadomestiti jih doslej niso mogli. Tuintam žene električna sila namesto parne železnice; Dieslovi motorji zamenjavajo parni stroj; toda železnica ostaja železnica, ladja je ladja.

In vendar je pisal neki časopis v New Yorku pred nekaj nad sto leti, 1817., naslednje: "Henry Meigs, nadarjen član legislature, je izgubil mnogo svojega vplivtrditvijo da bi vozovi, gnani s parno silo, lahko opravila in znatno oškodoval svojo bodočnost s trdovratno ljali službo po deželi."

Leta 1825 je "London Quarterly Review" priporočala parlamentu, naj omeji hitrost vožnje na železnicah, na 8 do 9 milj na uro, šeč "kaj pomaga prebivalstvu, če vozi železniški voz dvakrat tako hitro kakor poštni vozovi?" Dne 14. decembra 1829 je pa neki baltimorski časopis naznanjal, da je dan poprej neki železniški voz, na katerem je bilo 37 oseb, vozil po tiru z "grozno" hitrostjo 10. milj na uro, tako "da se niso mogli gledalci niti zavedati te hitrosti." Koliko bi si mogel domišljati dandanes navaden biciklist, ki ne bi mogel voziti hitreje?

Še leta 1842 so pozivali prebivalci Dorchestra, Mass., državno legislature, naj "obvaruje mesto nesreče, da bi se tam ustanovila železniška postaja."

Vrhunec je pa dosegel neki javni shod v Lancastri, Ohio, ki je leta 1828 sklenil resolucijo s sledečimi stavki: "Ako bi bil Bog hotel, da bi njegova bitja potovala s strašno hitrostjo do 15 milj na uro, bi bil to proglasil v svetem pismu. Ker ni v svetem pismu ničesar o tem, označuje shod železnico za delo Satana, ki hoče z njo zvaliti duše v pekel."

Kdor se včasih tako ozre nazaj in spozna ogromne izpremembe v času, celo v tako kratkem času, kakršno je ono stoletje, si utrdi prepričanje, da napreduje človeštvo kljub vsem zaprekam, kljub vojnami in grozi, in da je ta napredek zakon razvoja, ki ga tudi "peklenska vrata" ne premagajo. Tedaj mu bo jasneje, da tudi socializem ni sanjarija in fantazija in "grozna hitrost", ampak sad istega razvoja, ki je splodil železnice in parobrode in svetovni promet in zblížal narode tako, da se naposled tudi lahko zedinijo za skupno korist.

Morda imaš priliko semtertja poagitirati za Proletarca. Piši upravnistvu po potrebne listine in informacije.

Sedaj, ko se približujejo zimski večeri, naroči knjige, ki se dobe pri upravi Proletarca.

"Nezmotljivi" sodniki in kritiki.

Včasih je bilo "pravovernost" in "nezmotljivost" svojstvo raznih ver, pravzaprav vseh ver. Vsaka je dandanes trdi, da je edino zveličavna in da so vse druge krivoverske. Dokazov jim ni treba. Svojo nezmotljivost so religije, dokler so imele več posvetne moči, "dokazovale" z orožjem in z nasilji sploh. Na ta način so spreobračale nevernike, ako se jih ni moglo dobiti za "pravo" vero z misijonarji in kakor se sploh imenujejo duhovniki raznih ver.

Sedaj pa si nezmotljivost laste tudi nekatere "edno prave" delavske stranke, ali bolje, sekte. Ena tak "vera" so tudi eselpisti. Kakor grme popi zoper "krivoverce", tako zabavljajo eselpisti zoper ves svet, kaj njihov je silno majhen. Par tisoč pristašev, to je vse, kar prisega na njihove "nezmotljive" evangelije.

V 772 šte. Proletarca je tolmačilo tajništvo JSZ razliko med S. P. in S. L. P. Na to tolmačenje je odgovorila Radnička Borba in njena marioneta Zarja na način, kakor odgovarjajo dogmatiki in nevedneži, katerimi je vsaka resna polemika nemogoča. Če hoče tajništvo JSZ odgovarjati na njihova zavijanja in "nejasnjenja", to lahko stori. Nam se zdi vsako argumentiranje s temi ljudmi potratna časa. Da se tu pa na dotaknemo njih, storimo to raditega, da dobe naš čitatelj več jasnosti o raznih frakcijah v delavskem gibanju.

Vsi vemo, da smo kot ljudje podvrženi zmotljivosti. Eselpisti ne priznavajo sebe za zmotljive. Vsi njihov evangelist govori le čisto resnico in njihov načrt za socialno revolucijo je do skrajnosti "popoln". Tako namreč trdijo in v dokaz citirajo razne izreke ljudi, ki so po našem skromnem mnenju ravno tako podvrženi zmotljivosti, kakor vsi drugi ljudje. Sicer je treba pripomniti, da svoje učenike napačno tolmačijo, ker jih kot dogmatiki ne morejo razumeti in jih nikdar ne bodo. Kakor fanatiki in zaslepljenci sploh, tako tudi eselpisti ne znajo drugega kakor psovati.

Članek, priobčen v "S. Z.", dokazuje, da tisti, ki ga je pisal, ne razume čisto nič o razvoju, prav nič o socializmu in nima niti pojma o razrednem boju. Tu nam ni treba dokazovati, kajti dokaz je njihova sekta, ki je v delavskem svetu ravno tako izgubljena kakor duhoborci in Volivova sekta v religijskem svetu.

Ljudje, ki ne znajo drugega, kakor dan za dan povdarjati svoj "revolucionarni" program, so brez pomena v razrednem boju. Družabni razvoj se ne odraža na "revolucionarne" dogmatike. Znanstveni socializem nima z njimi ničesar skupnega. Sanjači, ki grabijo svojo Utopijo v oblaki, so eno. Socialisti, ki delajo na socializmu na realnih tleh, so čisto nekaj drugega.

"Proletarec" je priobčil neštevilno raznih člankov, iz katerih je lahko vsak čitatelj dobil vpogled v socialistične nauke. Pisali smo mnogo o unijah in mi se nam, da smo opravili veliko več vzgojevalnega in propagandističnega dela za industrialni unionizem kakor vsi eselpisti skupaj. Kajti, mi delamo praktično. Oni pa imajo nekako skupino ljudi, katero imenujejo industrialno unijo. Opravili smo veliko več revolucionarnega dela med jugoslovanskim delavstvom in pridobili več pristašev socializmu, kakor vse eselpistične publikacije skupaj.

Pri "R. B." in "Z." hočejo polemike in s tem ne klame. Od nas jo prav gotovo ne bodo dobili, vendar take, kakršne žele.

Drugi "nezmotljivi" kritik je neki I. D. od "Znani", ki je postalo sedaj "Radnik". Ta list bo kmalo neki mesec spremenil ime, kar je v soglasju spremeni- njanja nazorov in programov ljudi, ki stojijo za tem li- stom. Danes prisegajo na en "edino pravi" delavski evangelij. Čez mesec dni ga zavržejo in osvoje nove- pa, ki je istotako "edino pravi". Na papirju so revolu- cionarni kakor eselpisti, dasi se eselpisti in znanjenci pridno napadajo in drug drugega nazivajo s "psevdorevolucionarci" ter podobnimi imeni. To je namreč njihova zabava.

Kakor rečeno, je I. D., s polnim imenom menda Delja, pristaš papirnatih revolucionarjev. V prak- si pa ne najdete nikjer njihove "rebeliške" duše. Na konvenciji neke podporne organizacije so ti pristaši dajali, da se pošlje pozdrave predsedniku Hardin- gu, guvernerju države Pennsylvanije in županu mesta Pittsburgh. Na sodiščih zanikavajo vsako revolucio- narno stremiljenje. Pošiljanje pozdravov ki diše po lo- kalnosti, predstavnikom kapitalističnih strank, menda ni revolucionarno. Nakazovanje velikih vsot za hrvat- ske katoliške šole po našem skromnem mnenju tudi ni revolucionarno. Mi razumemo, da je bila to njho- va kompromisna taktika, ker po njihovem mnenju v danih okoliščinah niso mogli delati drugače. Toda bili bi morali vsaj toliko dosledni, da ne bi kazali dvojnega lica. Delja, katerega so rešili nekoč sloven- ski člani eksekutive JSZ. pred Cvetkovimi moralisti, je sedaj tisti "bič", ki udriha po "Proletarcu". On stoji na vzvišenem mestu kakor kak kralj, pa sodi in obsaja. Pri tem svojem početju pa je ravno tako sme- len, kakor njegovi tovariši po zmešanosti pojmov oko- li "R. B." Vse, kar znajo, je nakopičiti kolono ali dve vojakov, jih zabeliti s "socializdajalci" in "socijalšo- valisti" ter jih servirati radništvu. Nihče na svetu ni večkrat menjal taktike, kakor ameriški "komunisti". V svojem taboru imajo toliko konfuznih duhov, da sa- mi več ne vedo pri čem da so. Vse, kar so s svojim de- magogiranjem dosegli, je razbitje delavske fronte. Po- tem so še toliko drzni, da se kažejo za nedolžne in ščeje krivce drugje. Delja se je to pot skopal tudi na E. V. Debsa, o katerem trdi, "... da je svojo vlogo u revolucionarnom radniškom pokretu — odigral. I- sto je on (Debs) rekal ali napisal, da je socialistička stranka 'jedina prava radniška partija' u ovoj zemlji, ista možemo biti sigurni, da bi on, kad bi doživio socialnu revoluciju u Americi — igrao istu onu uto- ro, koju je igrala 'babuška' Breškovskaja u Rusiji. Za- to bi bilo najpametnije za Debsa, da taj čas ne doče- ta živ, da na taj način spasi, što se spasiti dade — svo- ja prošlost. . . ." Po tem mnenju Delje se more skle- pati, da je za Debsa najboljša, da napravi samomor. Kajti le če umrje, bo "spasil svojo prošlost." Taki so ide revolucionarji, ki danes pobijajo to, kar so še vče- raj propagirali.

Kar se tiče našega delavstva, smo prepričani, da se potrebuje nasvetov od Delje in njegovih somišlje- nikov. Ne mi njih, ampak oni nas posnemajo v prak- tičnem delu, v kolikor se more pri njih sploh govoriti o praktičnem delu. Ko se bodo še desetkrat ali dvaj- setkrat prelevili, ko bodo ustanovili še deset ali dvaj- set "edino pravih delavskih strank", bodo vsaj eni iz- med njih spoznali, da so navadni pustolovci v delav- skem gibanju — in tedaj šele bo z njimi mogoče raz- pravljanje o enotni delavski fronti.

Dokler bodo pisali "članke", v katerih en stavek pobija drugega, je vsako razpravljanje in vsaka pole- mika z njimi nemogoča. Ljudje, ki so pri njih vsaj ne- kaj razumeli, so potisnjeni na stran, v ospredje pa so

se pririnjali abecedarji, ki s svojo demagogijo delajo delavskemu gibanju edino le škodo. K sreči se delav- ske mase, kjer so jih sploh imeli na svoji strani, od- vračajo od njih in se zopet pridružujejo strankam re- snega, smotrénega dela — k socialističnim strankam.

Vzroki bede.

Pravovernim katoličanom je lahko. Ni se jim tre- ba mnogo ukvarjati, če hočejo vedeti, zakaj ni popolne sreče na svetu. Naj bi Adam in Eva ne bila grešila, pa bi bila še danes v paradizu, kjer ni bilo nikakršnega pomanjkanja. Košček jabolka je torej kriv, da morajo ljudje trpeti zlo v vseh mogočih podobah.

Katolicizem je velik in močan, ampak ljudem ven- dar navadno ne zadostuje njegovo tolmačenje. Naši starši v raju so okusili sad spoznanja in od tistih dob nas preganja apetit. Tudi mi bi radi spoznali, a lepa pravljica o paradizu nam ne pomaga v tem. Če smo vsi Adamovi sinovi in zaradi njegovega greha obsoje- ni, nam ne gre v glavo, kako da je kazen tako neenaka. Kako da ima eden za kazen palačo in vilo ter pet mi- ljonov dohodka na leto, drugi pa beraško malho in žandarja za petami.

"V potu svojega obraza si boš služil kruh" — je bilo rečeno človeku. Morgan je človek, knez Švarcen- berg je človek, papež je človek, učitelj Tesnopasnik je človek, zidar Strmogled je človek. To je prirodoslovna resnica. Ampak kje je ostala ona druga resnica o potu in kruhu? Težko bo kdo videl Morgana, Švarcenberga, Benedikta in še marsikaterega takega, da bi se potil za svoj kruh, kateremu bi navadni ljudje najbrže rekli po- gača in pečenka. Tesnopasnik in Strmogled se pa pogo- stoma potita tudi brez kruha.

Bodisi torej že karkoli s katekizmom — zadoščati nam ne more njegovo razlaganje. Če hočemo spoznati vzroke, se moramo že nekoliko potruditi, da jih najde- mo. Ampak le nikar strahu; tako težko to ni, kakor ju- našta kraljeviča Marka.

Da more živeti, potrebuje človek predvsem hrane, obleke in stanovanja. Če ima vse to, je njegovo življe- nje še borno. Ampak če nima hrane, tedaj sploh ni živ. ljenja.

Vsi vemo, da se živež prideluje z delom. Če bi ko- mu podtkali, da ne ve tega, bi bila žalitev nesmrtna. O puščavnikih pripovedujejo, da so živeli ob koreninah in kobilicah. Ampak malokdo ima tako dober želodec. Še takemu mesu, kakršnega je jedel kralj Atila izpod svojega sedla, bi se ne privadil vsakdo in še tistega ni bilo brez vsakega dela.

* Na vsak način pa je treba dosti dela za vsakdanji "kruh", ki ga potrebujejo količkaj civilizirani ljudje.

Ampak česa je treba za delo?

Zmožnosti na vsak način: zdravih rok, zdrave pameti, primerne znanja. Toda čudno: Človek ima lahko vse to, pa vendar — nima dela. Strašno neumno je to slišati. Če hočem delati, kdo bi mogel braniti? Krepak sem, mlad, znam, kar je treba — in vendar? Prijatelj, in vendar ne smeš delati, če ti ni dovolje- no. Če se ti ne da delo! Nezaslišana logika je to, pa je vendar uradna logika kapitalistične družbe. Delati se mora po božjem in človeškem zakonu; angel je na- povedal človeku pot obraza njegovega, postava pre- ganja človeka, ki mu smrdi delo — seveda le tedaj, ako je revež. Ampak — prepovedano je delati, če se človeku ne podeli delo!

Kako je ta očitna blaznost mogoča?

S samimi rokami in s pametjo se ne more delati nič. Treba je tudi snovi, n. pr. za kruh moke, drože, soli i. t. d., za moko žita, za žito semena; razven tega pa delovnih sredstev. Tudi če imam vso stvarino za kruh, ga ne morem zmešati, zmesiti in speči s palci na dlani, ampak treba je za to raznih priprav.

Teh pa nima tisti, ki bi rad delal, ampak drug človek, ki se mu pravi gospodar. Če hočem delati, ga moram prositi, da mi dovoli. Ako pravi "ne", je pa "ne"; in če pravijo vsi mojstri, kar jih vprašam, "ne", mi ne pomaga živ krst, da bi delal in izpolnil božjo postavo. A če dobim dela, tudi imam kruha. In tako je moj obstanek, je moje življenje v rokah drugih ljudi, ki morda sami ne znajo, kar znam jaz, ki pa oddajajo delo po svoji volji, ker — so gospodarji delovnih sredstev.

No kruh se izdeluje še marsikje po malih pekarnah. Ampak pomislimo na druge potreščine, ki jih ustvarja delo s pomočjo velikih, velikanskih in dragih delovnih sredstev, s pomočjo ogromnih strojev v ogromnih tovarnah. Polagoma izpodrivajo taka velikanska podjetja sploh proizvodnjo v malem. Nekdaj si je vsakdo naročeval hlače in suknje pri mojstru krojaču, ki je imel nekoliko igel, vatel, škarje, gladilo, niti, pa mu je to skoraj zadostovalo. Pa je prišel stroj za šivanje in mojster, ki ni hotel zaostati za drugimi, si ga je moral omisliti. Pa se je stroj povečal, prišli so še drugi, komplicirani stroji. In danes je tako: Če imam dovolj denarja, si postavim velikansko poslopje, namestim vanje čudovite stroje, najamem ljudi, ki znajo ravnati z njimi, v skladišče naložim ogromne kupe suknja in drugih blaga in tedaj se začne: V eni sobani režejo delavci rokave, v drugi hlačnice, v četrti jih sestavljajo s stroji, v peti delajo žepe in na krajih se skladajo gotove obleke razne mere, pa gredo v prodajalnice, krojaški mojstri pa stiskajo pesti, ko gledajo, kako hodijo njih nekdanji odjemalci v tovarniško prodajalno, oni pa — nimajo dela.

Ne le delavec, temveč tudi mojster ne more delati, če ga je volja, ampak če dobi dela. In če ga dolgo ne dobi, izgine vsak razloček med njim in delavcem, končno je sam proletarec, kakor oni in mora iti prositi v tovarno, ki ga je uničila, za delo. A če v tovarni nočejo, jih ne prisili nihče, da mu dajo dela.

Kdo še ni slišal prismojene trditve, ki je še sedaj v rabi v Evropi, da socialna demokracija uničuje rokodelstvo in da hočejo socialisti proletarizirati srednje stanove? Češ: Kadar bodo na svetu sami proletarci, zmaga socialna demokracija.

Tudi to je tak strah, ki ga slikajo na vse stene. Pa je žalostno, da se tresejo ljudem hlače pred takimi strahovi, kajti v svojem trepetu ne vidijo tistih strahov, ki hodijo res po svetu in bašejo ljudi v svojo vrečo kakor parkelj na Miklavžev večer.

Srednji stanovi propadajo, to je že res. Ampak ne uničuje jih socialna demokracija, ki bi jim le rada odprla oči. A večinoma miže taki ljudje, kakor tisti veliki ptič v Sahari, ki skrije glavo, pa potem misli, da ni nevarnosti, če je ne vidi. Nekoliko več možganov bi se pa vendar lahko prisodilo ljudem, kakor noju.

Kapitalizem in velika industrija sta nerazdružljiva. Z veliko industrijo ne more mala obrt trajno konkurirati kajti sto je bilo od nekdanj več, kakor ena; mali mojstri so v tem popolnoma podobni delavcem, da si ne morejo kupovati tistih velikih in dragih strojev, ki jih rabijo bogate tovarne, in konec je ta, da se mora mala obrt umakniti veliki industriji. Ne, ker hočejo socialisti, ampak ker je kapitalizem močan.

Poglejmo doma v velika mesta. Na tisoče je bilo tam krojaških mojstrov, ki so delali za privatne na-

ročnike. Tekmovali so med seboj, ampak stvar ni bila prehuda; če ni bilo dela za deset pomočnikov, pa je bilo vsaj za dva in ob tem se je že živelo. Pa je prišla velika manufaktura. Ljudje so začeli hoditi v velike prodajalne, kjer je gotovih oblek na izbero, za vsako velikost in vsake kvalitete. Človek dobi obleko takoj, ni mu treba parkrat pomerjati, čakati, jeziti se, če ni mojster gotov o pravem času i. t. d. Vse je bolj priročno in navadno tudi ceneje. Samostalni mojstri, izvzemši nekatere, ki so slučajno "slavni", so izgubili svoje naročnike in zaslužek, s tem pa tudi samostanost. Veseli so morali biti, če so jih velike trdke sprejele v službo in postali so "Stuckmeisteri". Kje pa je razlika med njimi in pomočniki? Komaj v imenu!

Socializem razlaga, da je tako in zakaj je tako. Strahopetneži pa kriče: Socialna demokracija je kriva!

Srednji stanovi pa imajo tudi "dobre prijatelje", ki razumejo socialna vprašanja tako kakor zajec boben. Oni hočejo rešiti malo obrt in zahtevajo zakone, ki naj ustavijo razvoj kapitalistične industrije.

Kako neki ljudje božji? Vsi bi se krohotali, če bi prišel človek in bi dejal: "Prepovedati se morajo železnice". Kdo pa verjame, da je to mogoče? Takrat, ko so napravili sedanje železnice, pred okroglimi petinšestdesetimi leti, je ta nova kočija odjedla kruh šestim voznikom. A sinovi teh voznikov bi se danes sami lepo zahvalili, če bi se odpravile železnice.

Živ krst ne verjame, da bi bilo to sploh mogoče. Pa je vendar tudi železnica plod tehničnega in kapitalističnega razvoja. Kako naj se pa ustavi razvoj kapitalizma na kateremkoli drugem polju? Miljarde ne pa žirajo samo vinarjev, ampak tudi milijone. Ne le mali obrtniki, temveč tudi manjše kapitaliste uničuje veliki kapitalizem. Tako je kakor v vodi: Malo ribico potrebuje večja, to pa še večja. Amerikanski "trusti" so znali spraviti produkcijo raznih izdelkov popolnoma v svoje kremplje in ob tej koncentraciji je šel tudi marsikateri bogatin rakom zvižgat in žabam gost. Evropske akcijske družbe in karteli so samo začetki "trustov". Kakor se je postavil kapitalizem v Ameriki, tako se postavlja tudi po Evropi in kdor se z bikom bori, je morda junak, modrijan pa ne.

Os, okoli katere se vrti ta proces, so pa delarna sredstva. Noben mali obrtnik si ne more napraviti tolikih kakor velekapitalisti, seveda tudi noben delavec ne. Ker je ločen od delovnih sredstev, ne more delavec užiti plodov svojega dela, mali obrtnik pa ne konkurirati z veleindustrialcem. V modernem gospodarstvu odločuje, kdor ima delovna sredstva, kdor jih nima, je pa suženj. Rešiti se sužnosti, se torej pravi: Dobiti delovna sredstva.

To je strašno, kajneda?

Ali pa ni bolj strašno trpeti že danes bedo, pa vedeti, da bo otrokom še hujše, ker se bo kapitalistična moč še povečala?

Ampak socializem — to so strahovi!

Kdor hoče po sili biti slep, mu ni moči dati drugega vida. A delavci ne ostanejo slepi. Pa se vsaj ne čudimo, če delavci napredujejo s svojimi "strahovi", drugi pa propadajo.

Nihče se ne rodi kot izučeni astronom; vsake obli, vsakega znanja se je treba učiti. Tudi socializma ni mogoče poznati brez študija.

Organizacija je podlaga plodnega dela. In ves napredek človeštva je zapopen v izpopolnjevanju organizacije.

LEV NIKOLAJEVIČ TOLSTOJ:

Dva starca.

(Nadaljevanje.)

"Kaj bi rad?" je vprašala po rusinsko. "Kaj bi rad? Nimamo ničesar, človek."

Jelisej je razumel, kaj je rekla, in je stopil bliže. "Prišel sem, da bi pil, dekla božja," je rekel.

"Nikogar ni, da bi šel po vodo. Pri nas tudi nič ni." "Pojdi sam."

"Ali ni nobenega zdravega pri vas, da bi pospravil vodo?"

"Nobenega. Mož umira na dvorišču in mi tukaj." Deček je bil utihnil, ko je videl tujca. Ko pa je starka začela govoriti, jo je prijel zopet za rokav in je prosil:

"Kruha, babica! daj kruha!"

In zopet je pričel jokati.

Ravno je hotel Jelisej dalje izpraševati starko, ko je kmet porinil v bajto; tipal se je ob steni naprej, hotel usesti na klop, a ni zadel in je pal na tla. Ni se vzdignil in je jecjal. ... besedo je spravil ven, zakropel, potem še eno.

"Bolezen," je dejal, "nas je napadla. ... in lačni smo. Ta. ... umira gladu. ..."

Pokazal je na fantiča in je jokal.

Jelisej je vrgel malho na klop, jo odvezal, izvlekel klob in nož, odrezal kos in ga pomolil kmetu. Kmet ni nič kruha, a je pokazal na dečka. Ta je bil že iztegnil ročici — in z obema ročicama je popadel in s celim obrazom je šinil v kos. S peči je zlezlo dekletce in strmelo v kruh. Tudi mali je dal Jelisej. Odrezal je še kos in ga dal stari; tudi starka je vzela kruh in je molala.

"Treba bi bilo iti po vodo," je rekla. "Usta so se že čisto posušila. Hotela sem — včeraj ali danes, ne vem več — zajeti vode; gor sem jo potegnila; a nisem mogla nesti — izlila se je — in pala sem. Komaj sem prišla domov. Tudi vedro je ostalo tam — če ga ni tui kdo."

Jelisej je povprašal po vodnjaku. Starka mu je pokazala. Šel je ven, našel vedro, prinesel vode in dal ljudem piti. Otroka sta jedla še kruh, pila vodo, tudi starka je jedla, ali mož ni hotel jesti.

"Ne morem, upira se mi," je dejal.

Ženska na zapetku se je še vedno premetavala. Jelisej je šel v vas, kupil kaše, soli, moke, olja, poiskal skuto, nacepil drv in zakuril v peč. Skuhal je juhe in kafe in dal ljudem jesti.

Kmet je zajel parkrat, stara je jedla. Deklica in deček sta polizala vso skledo in nato sta sladko zapala.

Kmet in starka sta pripovedovala, kako se je dogodilo vse z njimi.

"Živeli smo tudi do tja pičlo," sta pravila. "In tja ni nič obrodilo. Od jeseni sem smo jeli použivati, kar smo imeli. Ko smo vse pojedli, smo povpraševali pri sosedih. Izprva so dajali, potem nič več. Marsikaj ni bil pač radi dali — a sami nimajo ničesar. In potem nas je bilo sram prositi; vsem smo bili dolžni: denarja in moke in kruha."

"Iskal sem dela," je pripovedal mož. "A ni nič dela. Povsodi se ponujajo ljudje za vsakdanji kruh v denar. En dan delaš in dva dni hodiš in iščeš dela. Starka me je odpravila z dekletom; šli sta beračit. Majhno vbojstvo — nihče nima kruha. Vendar smo se živeli kako, in nove letine smo se mislili preriniti. ... Toda od

spomladi naprej so nehali ljudje dajati vbojstvo, in tedaj se nas je lotila bolezen. Postalo je čisto slabo. En dan smo jedli in dva dni ne. Začeli smo jesti travo. Ali je bilo od trave ali je prišlo drugače kako, moje žene se je lotila bolezen. Legla je, tudi jaz nimam nobene moči. In ničesar ni, da bi se mogli popraviti."

"Jaz sama," je dopolnila starka, "sem se držala pokoncu, a brez hrane sem izdala svoje moči, čisto oslABLJENA sem. Tudi mala je oslABLJENA, in plašna je postala. Pošljemo jo k sosedom, neče iti — skrije se v kot in ne gre. Predvčerašnjim je prišla sosedka; ko pa je videla lačne in bolnico, je brž zopet šla. Pri njej sami je hudo: mož je šel, in nima nič, da bi pitala otročiče. Tako smo ležali in čakali na smrt."

Ko je Jelisej vse to slišal, je izpremenil svoj namen, da bi došel tovariša isti dan. Ostal je čez noč.

Ko je bil naslednjega jutra vstal, se je lotil dela v hiši, kakor bi bil sam tu gospodar. S starko je umešil testo za kruh in zakuril peč; z dekletcem je šel k sosedom, da si je izposodil najpotrebnejših stvari za gospodinjstvo — kajti manjkalo je vsega, najpotrebnejše orodje, najpotrebnejšo obleko so bili dali iz hiše. In Jelisej je nabavil, česar se ni dalo pogrešati; marsikaj je naredil sam, marsikaj je kupil.

Tako je ostal en dan, ostal tudi drugi, ostal tretji dan. Mali se je poživil, se igral na klopi in se dobrikal Jeliseju. In dekletce je postalo čisto veselo in mu je bilo v vseh rečeh pri roki. Vedno je okoli Jeliseja: Ded! Dedek! Stara se je tudi popravila in je šla k sosedu. Tudi kmet se je držal pokoncu in se ob steni vlačil naprej. Le žena je še ležala za pečjo, a tudi ona si je trefji dan opomogla, jedla je in vpraševala. Nisem mislil zamuditi toliko časa, je menil Jelisej, zdaj hočem iti.

Četrty dan je pričel čas po Petrovih postih, in Jelisej je mislil: hočem jesti z ljudmi in jim kupiti kaj za praznik. Proti večeru pojdem. Šel je zopet v vas, kupil mleka, pšenične moke, masti. Kuhali so in pekli. Zjutraj je šel Jelisej k maši, prišel nazaj in jedel z ljudmi. Ta dan je vstala tudi žena, počasi je mogla hoditi. In kmet se je obril, oblekel čisto srajco, stara mu jo je bila oprala, in je šel v vas k bogatemu kmetu, da bi ga pogovoril. Senožet in njiva sta bili zastavljeni pri kmetu. Tako je šel torej prosit, če bi mu hotel do novega pridelka dati nazaj senožet in njivo. Žalosten se je vrnil kmet zvečer domov in je jokal. Bogati ni hotel nič vedeti o milosti, rekel je: Prinesi denar.

Zopet je postal Jelisej zamišljen. "Kako nam živé zdaj?" je mislil. Drugi bodo kosili — in oni nimajo nič; senožet je zastavljena. Rž bo dozorela — in drugi jo bodo spravljali s polja — dobro je obrodila — oni pa nimajo pričakovati ničesar; njihova desjetina (Ruska poljska mera — 10.925 štirjaških metrov) je zapala bogatemu kmetu. Ako grem, tedaj zopet propadejo.

In Jelisejeve misli so bile razdeljene in ni šel zvečer in je odložil do jutra. Šel je na dvorišče, da bi spal. Molil je, légel, a zaspati ni mogel: iti mora — veliko časa in denarja je izgubil že — in ljudje se mu smilijo. A človek ne more pomagati vsem. Saj sem jim hotel samo prinesiti vode in dati kos kruha, in veliko več je postalo. Zdaj jim odkupi senožet in njivo in ako si odkupil njivo, potem moraš tudi otrokom kupiti kravo, in kmetu konja, da bo spravil domov snope. Si se čisto zamotal, brate Jelisej Kuzmič. In zdaj tapáš sem in tje, ne veš ne da desno ne na levo. Vzdignil se je, razgrnil kaftan, ki ga je imel za podzglavje, si poiskal tobakiro in njuhal — njuhanje naj bi mu zjasnilo misli, kar se pa ni zgodilo. Kolikor je tudi tuhtal, nič pra-

vega ni iztuhtal. Iti mora, in ljudje se mu smilijo. Kaj bi začel, ne ve. Zopet se je ulegel, strkljani kaftan pod glavo. Ležal je in ležal — že so odpeli petelini — slednjič je zadremal.

Naenkrat mu je, kakor da ga je nekdo vzbudil: vidi se samega sebe, napravljenega za na pot, z malho in s palico, hoče iti skozi vrata in vrata so samo toliko odprta, da se more zriniti skozi. In zrine se skozi vrata, se natakne na eni strani z malho, in kakor se hoče odpeti, se zatakne na drugi strani s cunjjo pri opanki, in cunjja se odveže. Trudi se, da bi se osvobodil — a glej, ni plot, ki ga zadržuje, ampak dekletce, ki ga drži in vpije: Ded! dedek! daj kruha! Pogleda na nogo: za cunjjo ga drži fantek. Iz okna gledata starka in kmet. Jelisej se je prebudil in je govoril glasno samemu sebi: Jutri odkupim njivo in senožet, kupim konja in za otroke kravo. Ako greš čez morje, iskat Krista, tedaj ga lahko izgubiš v sebi samem: ljudem se mora pomagati!

In Jelisej je spal do jutra, se vzbudil zgodaj in je šel k bogatemu kmetu; odkupil je njivo in je dal tudi denar za senožet. Kupil je koso — tudi koso so bili prodali! — in jo prinesel kmetu. Rekel mu je iti takoj kositi. In sam je šel po vasi in se je pobotal pri krčmarju za konja in voz.

Nato se je odpravil naprej, da bi kupil kravo. Ko je stopal gor po cesti, je došel dve kmetici. Šli sta pred njim in se pomenkovali. In slišal je, da sta govorili o njem.

"Izpočetka," je rekla ena, "niti zapopadla ni, kakšen človek da je to, imela ga je za navadnega romarja. Prišel je, da bi pil, in je ostal. Vse jim je kupil, pravijo. Sama sem videla, kako je danes od krčmarja kupil konja in voz. So vendar-le na svetu takšni ljudje! Grem tja, da pogledam."

Ko je Jelisej zapazil, da ga hvalijo, je sklenil, da krave rajši ne kupi. Vrnil se je h krčmarju, položil kupnino, zapregel konja in peljal h koči. Prišel je do ograje, ustavljal in stopil z voza. Ljudje so videli konja in so se čudili. In dozdevalo se jim je, da ga je kupil zanje, upali pa se niso reči. Kmet je prišel odpirat ograjo.

"Odkod imaš konja, dedek?" je vprašal.

"Sem ga kupil, dobil po ceni. Nakosi mu trave za noč."

Kmet je izpregel, nakosil koš trave in jo djal v jasi. Šli so spat. Jelisej se je ulegel zunaj, kamor je bil ponesel tudi svojo malho. Ko je v koči potihnilo, se je vzdignil, se obul in oblekel kaftan in šel na pot za Jefimom.

Jelisej je bil šel pet verst, pričelo se je daniti. Usedel se je pod drevo, da je preštel svoj denar. Ostalo mu je sedemnajst rubljev in dvajset kopejk. No, si je mislil, s tem denarjem ne prideš čez morje; in da bi v Kristovem imenu zato beračil, to bi bilo za-me večji greh. Boter Jefim pride tudi sam tja in bo postavil za-me svečico. In na meni bo ležala obljuba do smrti. Učenik je dobrotljiv in bo imel potrpljenje.

Jelisej je vstal, vrgel malho čez hrbet in krenil nazaj. Da bi ga ljudje ne videli, je naredil ovinek okoli vasi. In kmalu je dosegel svoj dom. Ko je hodil z Jefimom, kako težka se mu je zdela pot! Marsikdaj je skoro presegalo njegove moči, ko se je vlekel za tovarišem. Ko pa je hodil nazaj, mu je dal Bog, da ni čutil nobene trudnosti. Igraje je stopal, lahko zastavljal palico, do sedemdeset verst je napravil na dan.

Jelisej je prišel domov. Žito je bilo že pospravljenost s polja. Domači so bili veseli, da se je vrnil njih

stari. Izpraševali so ga: kako in kaj, zakaj da se je ločil od tovariša, zakaj je, ne da bi bil dosegel cilj, prišel domov.

"Bog ni hotel, izgubil sem med potjo denar in zgrešil tovariša. Tako nisem mogel več naprej. Odpustite mi zavoljo Krista."

In dal je stari denar, kar mu ga je ostalo in je povprašal po domačih stvareh. Vse je našel v redu, ničesar ni bilo zanemarjenega, živeli so v miru in slogi.

Jefimova družina je izvedela isti dan o njegovem prihodu in je vprašala po svojem starem.

"Vaš stari je brihtno hodil, tri dni pred Svetim Petrom sva prišla vsaksebi; hotel sem ga doiti, a prišlo mi je marsikaj navzkriž: izgubil sem svoj denar. Kako naj bi prišel naprej? Tedaj sem se vrnil."

Ljudje so se čudili, da se je moral tako pameten človek vesti tako neumno — je bil šel in ni došel, samo denar je zapravil. Čudili so se in potlej so pozabili. Tudi Jelisej ni več mislil na to, čvrsto je poprijel n svoje dela: navozil s sinovo pomočjo drv za zimo, mlatil z ženskami, pokril šupo in oksrbel ulnjak. Deset panjev z zarodom vred je dal sosedu. Stara zaradi roda ni hotela prav na dan z besedo. Jelisej pa je vedel, kaj je šlo sosedu: namestu deset sedemnajst panjev. Ko je bilo vse opravljeno, je poslal sina iskati dela. Sam se je spravil nad svoje zimsko opravilo: pletel je opanke iz lubja in dolbel panjove.

Ves dan, ko je ostal Jelisej v koči pri bolnih ljudeh, ga je čakal Jefim. Šel je bil samo malo naprej in se potem usedel, čakal je in čakal, zaspal, se prebudil, sedel še nekaj časa — tovariša ni bilo. Jefim je gledal, kar mu niso pale oči iz glave. Že je izginilo solce za drevesom — Jeliseja ni. Če ni šel mimo? je premišljeval. Ali pa se je peljal mimo — kdo ga je vzel na voz — med tem ko sem jaz spal in me ni zapazil. A saj bi me bil moral videti. V stepi se lahko daleč vidi. Lahko bi šel nazaj, a morda gre on med tem naprej. Zgrešiva se — in potem je še slabše. Boljše da grem naprej, v prenočišču se potem dobiva.

Ko je prišel v vas, je prosil županovega pomočnika, če bi došel star možiček, naj ga pelje v kočjo, kjer je ostal on čez noč. Jelisej pa ni prišel. Jefim je nadaljeval svojo pot, vprašal vse ljudi, če so videli plešastega starčka. Nihče ga ni bil videl. Jefim se je čudil in je šel sam. Dobiva se, si je mislil, kje v Odesi ali na ladji. In ni več premišljeval o tem.

Medpotoma se je sešel z nekim romarjem. Romar je nosil čepico in kuto, njegovi lasje so bili dolgi. Gori Atos je bil obiskal in zdaj je v drugič romal v Jeruzalem. Našla sta se v prenočišču, prišla v pogovor in potovala skupaj.

Srečno sta dospela v Odeso in čakala tri dni, da je odrinila ladja. Z njima je čakalo mnogo romarjev in različnih krajev. Zopet je poizvedoval Jefim po ladjah — nihče ga ni videl.

Romar je poučil Jefima, kako treba napraviti, da se prepelješ zastonj na ladjo. A Jefim ga ni poslušal.

"Dam rajši denar," je rekel. "Zato sem ga vzel sboj."

Za vožnjo tja in nazaj je plačal štirideset rubljev; kupil si je kruha in slanikov za na pot in se ukratil z romarjem. Mornarji so dvignili sidra.

Prvi dan so se vozili izvrstno, proti večeru pa se je vzdignil veter, deževalo je, ladja se je gugala in velovi so jo preplavljali. Moški so se kregali, ženske so kričale; slabotnejši moški so tekali sem in tja in iskali prostora. Tudi Jefima se je polotil strah, a ni pokazal tega: kakor se je bil, ko je stopil na ladjo, se

del na tla, poleg starih ljudi iz tambovske gubernije, tako je sedel vso noč in ves naslednji dan; držali so trdno svoje malhe in niso rekli ničesar. Tretji dan je potihnilo.

Peti dan so se ustavili pred Carigradom. Nekaj romarjev se je dalo prepeljati na breg in so šli v cerkev sv. Zofije, ki jo imajo zdaj Turki. Tarašič je ostal na ladji. Čez štiriindvajset ur so odpluli naprej, se ustavili pred mestom Smirno, pred mestom Aleksandrijo, in dopeljali srečno do mesta Jafe.

V Jafi so izkrcali romarje; še je bilo sedemdeset trest hodá do Jeruzalema. Pri izkrcavanju se je drejčala vsa množica ljudi na ladji. Ladja je bila visoka in z ladje dol v čoln so spuščali ljudi; in čoln se je nihal; vsak trenutek je lahko padel kdo v vodo. Dva sta se premočila, vendar so prišli vsi srečno na suho.

Šli so peš in so dospeli četrty dan v Jeruzalem. Ostali so pred mestnimi vratmi v ruskem zavetišču, prejeli vstopnice, poježinali in se odpravili na svete kraje. Kapela božjega groba je bila že zaprta. K maši so šli v patriarhov samostan, molili in prižgali svečice. Od zunaj so si ogledali tempelj vstajenja, ki hrani krsto Gospodovo; ista je tako zazidana, da jo je le težko videti.

Prvi dan so obiskali samo celico egiptovske Marije, kjer je molila. Postavili so luči in pustili brati zahvalno molitev. Zarana so se hoteli vdeležiti maše na grobu Gospodovem, a je bilo že prepozno. Šli so v samostan Abrahamov — videli kraj, kjer je hotel darovati Abraham Bogu svojega sina. Potem so obiskali kraj, kjer se je Kristus prikazal Mariji Magdaleni; potem cerkev Jakoba, brata Gospodovega. Vse kraje je pokazal romar in povsod je poučil, koliko denarja treba darovati in kje je treba postaviti luči.

Zopet so se vrnili v zavetišče. Ko so se ravno hoteli uleči, je romar prestrašen skočil pokoncu, preiskal svojo obleko, pretaknil vse . . .

"Ukradli so mi mojo mošnjo — triindvajset rublev je bilo notri — dva bankovca po deset rubljev in tri rublje drobiža."

Žaloval je, tarnal. Kaj je bilo storiti? Legli so spat. (Dalje prihodnjič).

PAPEŽ SE JE ZMOTIL.

V Zedinjenih državah obstoji organizacija višje katoliške duhovščine pod imenom National Welfare Catholic Council. V njega bi morali spadati vsi ameriški katoliški škofje, nadškofje in kardinali. Toda kakor je med katoliško duhovščino navada, se je v tej organizaciji kmalo pričel notranji boj, in nekateri škofje in celo kardinali so jo tožili svetemu očetu v Rimu. Da bo konec preprirom, je nezmotljivi papež ukazal, da se mora gori imenovana organizacija razpuščati. Kazimirjeva "Edinost" je o tem ukazu pisala: "... Vse je osupnila ta novica, ki je prišla kakor grom iz jasnega neba. . . Vsem se je čudno zdelo, zakaj bi se naj najimenoitnejša organizacija katolikov na svetu razpustila. In posebno se nam je čudno zdelo, da je to odločil Rim, od koder smo ravno nasprotno pričakovali. . ." Končno je papež sprevidel, da se je motil, da je bil od "nekaterih škofov in kardinalov napačno poučen" in je prekalical naredbo. Določil pa je nekatere spremembe in ukazal škofom, naj ne bodo tako drzni ter se ravnajo "strogo po kanoničnih postavah."

Morda imajo tisti ljudje, ki ne verjamejo v nauk o papeževi nezmotljivosti, vendarle prav. Saj so se še patri na 22nd Pl. čudili njegovi odredbi in bili prepričani, da se je njihov vrhovni poglavar zmotil.

Če bi sveti oče mogel enkrat pogledati "katoliško delovanje" Kazimirjevcev, bi jih najbrž izključil iz edino zveličavne cerkve in tedaj bi se prav gotovo ne motil. V Jolietu bi bili tega vsekakor zelo veseli, pa še kje drugje, n. pr. nekdo v Pittsburghu. Well, počakajte. Božji mlini meljejo počasi, pa bodo že enkrat prišli do "frančiškanske preše."

VZROKI SLEPOTE V ZEDINJENIH DRŽAVAH.

Jugoslovanski Oddelek F. L. I. S.

Department of Commerce je objavil rezultate preiskave o vzrokih slepote v zvezi z ljudskim štetjem od l. 1920.

Po ljudskem štetju je bilo imenovanega leta 52,567 slepcev v Združenih državah. Vlada je vsakemu poslala izpraševalno polo; 40,913 izmed njih je povrnilo polo in od teh je 35,788 navelo vzrok svoje slepote.

Od teh 35,788 slepih oseb je 13,816 (38,6%) navelo, da je slepota nastala vsled kake posebne bolezni na očeh, kot je katarakt (siva mrena) ali glaukoma (zelena mrena); v 5,623 slučajih (15%) so slepoto povzročile kake splošne bolezni, kot osepnice, vnetje možganskih mren (meningitis) ali škrlatica. Nezgode so povzročile 5,913 (16,5%) slučajev slepote. Med temi je bilo 1,429 oseb, ki so zgubile vid vsled razstreliv ali orožja.

Od bolezni na očeh je največ slepote povzročil katarakt, namreč 4,896 slučajev (13,7%); glaukoma prihaja za njim z 1,932 slučaji (5,4%); oslabenju očesnega živca je pripisati 1,755 slučajev (4,9%).

1,198 slučajev slepote (3,3%) je nastalo vsled očesnega vnetja pri detetih. Da je sedaj veliko manj slučajev slepote radi tega vzroka, je razvidno tudi iz statistike o vpisanih učencih v šolah za slepce, ki izkazuje, da je le 14,7 odstotkov vpisanih v šolskem letu 1197-1918 oslepel radi "ophtalmia neonatorum" nasproti 24,2% vpisanih v prejšnjih letih. To pojevanje se pripisuje uporabi znanstvenih metod zdravljenja, posebno kapljic srebrnega nitrata na očeh deteta.

Tudi boj proti takom pokazuje uspehe in slučajev slepote radi nje so se znižali od 5,2% v l. 1910 na 3% v zadnjem letu.

ALI VAM JE S TO ŠTEVILKO NAROČNINA POTEKLA?

Pričujoča številka "Proletarca" je 779.

Če je številka poleg vašega naslova manjša kot 779, je to znamenje, da vam je naročnina potekla. Ponovite jo takoj, ali pa sporočite, da jo poravnate pozneje, sicer se vam list ustavi. Zlasti velja to za naročnike v tistih naselbinah, v katerih Proletarec nima zastopnika.

Poštni zakon zahteva, da je naročnina poravnana; istotako hočejo svoje tiskarna in drugi upniki. Ne čakajte, da vas upravništvo opominja s posebnim pismom. Ti opomini morajo za en čas izostati. Prvič stanejo denar, drugič pa vzamejo čas, ki je odločen za druga dela. Prosimo, uvažujte to!

UPRAVA PROLETARCA.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Obljube naših neprijateljev.

CLEVELAND, O. — Kje neki so naše ženske, da se nobena ne oglasi. Toliko stvari je, ki se nas tičejo in bi morali o njih razpravljati. Kdo trpi več v tej krizi štrajkov in brezposelnosti, kakor ravno žene! Marsikaka mati plaka, ker ne ve, kje dobiti hrane za svoje malčke. Sprogr je na stavki in Judež ne sme postati — tega se dobre žene zavedajo. Ko enkrat vedo to, bi morale tudi skrbeti za probujo drugih, ki so še nezavedni, da ne bo delavstvo za vse čase izročeno takim neprilikam.

Kaj vse so nam obljubovale meščanske stranke pri zadnjih predsedniških volitvah! Kako blagi so kapitalistični kandidati pri raznih lokalnih in državnih volitvah. Kako krasne programe imajo. Kako vztrajno obljublja, kaj vse bodo napravili za svoje volilce. Kaj imamo od njihovih obljub? To kakor po vsakih volitvah, kadar zmagajo kapitalistični kandidati.

Proti stavkujočemu delavstvu se nastopa s silo. Milica in sodišča, lokalne in državne oblasti, vse je v boju za potlačanje delavstva, ki ne želi nič drugega kakor ohraniti male pridobitve, ki si jih je izteklo v borbi za izboljšanje svojega položaja.

Koliko truda si je vzela denarna gospoda, da zlomi odporno silo premogarjev. Nobenega sredstva ni, da se ne bi ga poslužila v boju proti njim. Pa ni šlo in ni. Toda premogarji so veliko trpeli, in posledice stavke bodo čutili še dolgo časa. Torej je treba, da črpajo vse koristne nauke iz te stavke za svoje bodoče boje, katerih bo še mnogo, predno zavladajo zanje in za ostalo delavstvo pravičnejše razmere. Zmaga mora priti in čim večje bo število zavednega delavstva in čim manj bo Judežev, tim prej bo tukaj zmaga.

Precej je bilo Judežev v teh delavskih bojih. Veliko krivico so napravili delavstvu, ki se bojuje za izboljšanje razmer in napravili so krivico tudi sebi. In nikar naj ne mislijo, da bo ostalo njihovo izdajstvo nekažnovano.

Poznam Slovence, ki je delal za časa mlekarškega štrajka v Clevelandu. Poprej ga je vsakdo, ki ga je poznal, tudi pozdravil, kadar ga je srečal ali sestal. Sedaj ga je le redkokedaj videti. Hodi le po takih ulicah, kjer ni dosti Slovencev. Ogiblje se poznanih ljudi. Sram ga je svojega izdajniškega početja. In to je zanj kazen.

So Judeži, ki mislijo, da je skebstvo nekaj častnega. Saj jih protektira pri delu policija, če potrebno tudi milica, in privatni puškari, nad njimi pa plapolata zvezdnata zastava. Gospodarji pa jim pripovedujejo, da so stoprocentni Amerikanci.

Judeži imajo le malo modrosti in prav nič človeškega ponosa. V duši in srcu imajo hlapčevski instinkt in v glavi nič razuma. Če bi bili drugačni, ne bi igrali izdajniške vloge.

Po končani vojni so deževale obljube, da bomo imeli nepretrgano prosperiteto in najširše pravice, katerih bo deležno vse ljudstvo brez izjeme. Danes — kaj imamo?

Plače so večini delavcev že tako znižali, da jim ne zadoščajo niti za najpotrebnejše življenske potrebe. Potisnjeni so v pomankanje, ki rodi za mase delavcev mizerijo na vseh koncih in krajih. Kapitalisti pa večajo svoja bogastva naprej in naprej kljub brezposelnosti in stavkam. Za "svoje" milijone so v strahu, zato se trudijo, da jih zavarujejo z različnimi zakoni, sodnimi pravoreki, s propagando proti "rdečkarjem" in drugimi načini, ki so vsem inteligentnejšim delavcem znani in mi jih tu raditega ni treba naštevati. Kdor ni slep, lahko vidi, da imajo vladni organi voljo protektirati le mogočnejše, kar pomeni finančnike, delavstvo pa zapostavljajo.

Nobeni apeli od strani delavstva na vladajoči razred ne bodo spremenili sedanjega stanja razmer. Dru-

gih sredstev je treba. Med delavsko ljudstvo se mora naseliti razredna zavest. Mase se morajo izobraziti, da bodo enkrat znale postati sila, ki bo jačja od današnjih sil kapitalizma, ki tlačijo mase in črpa sredstva in dolovno silo ustvarjajočega ljudstva.

V prejšnjih dopisih sem povdarjala, kako potrebno je vzgajati naše ženstvo za razredni boj. Koliko ima baš v sedanjih stvarkah težave tolmačiti ženam vzroke boja, kako težko je nekaterim dopovedati, zakaj so boji dolgotrajni. To ni krivda ženstva. Kar človek ne ve, ne ve. Zato se moramo učiti. Kolikor je zavednega ženstva, je možem v veliko oporo v njihovih bojih za izboljšanje svojega stanja ali za obvarovanje pridobitev.

Kapitalistične stranke imajo posebne organizacije za ženske. Bogate dame hodijo okoli po konferencah in govore v "imenu" ameriškega ženstva. V volilnih kampanjah vrše sistematično agitacijo pri lovu za ženske glasove. In veliko slučajev je, da glasuje mož za socialistične, njegova žena pa za kapitalistične kandidate. Tega je mož največkrat sam kriv, ker ni skrbel, da bi poučil svojo soprogo in ji raztolmačil gnulobo sedanega sistema ter tiste stranke, ki ga podpirajo. Mnogi delavci in delavke je še, ki tako radi verjamejo lepim obljubam kapitalističnih kandidatov, po razočaranju pa jeze na — socialiste, češ, da so jih oni prodali. In njih govori ignoranca.

Za delavstvo ni dovolj, da se bori v industrialnih bojih, da samo stavka, temveč se mora boriti tudi na političnem bojišču. Kapitalistični razred se zaveda važnosti političnih oblasti, pa skrbi, da ima na svoji strani dovolj delavskih glasov, da si ohrani politično moč. To se spremeni, če bo delavsko ljudstvo spoznalo svojo zmoto in okupiralo politične urade zase in jih vodilo v prid vsega ljudstva.

Naj nas sedanje stavke izpametujejo; vsi vidimo, da si je delavstvo samo spletlo bič, s katerim udarja kapitalizem po nas, kadarkoli se mu zdi potrebno.

Vzgledi so v Pennsylvaniji, W. Virginiji, v Coloradu, Illinoisu in povsod drugod, kjer se delavstvo drzne stopiti na plan v obrambo svojih pravic.

Krivci za vladajoče razmere smo mi sami. Slova med delavstvom, čitanje dobrih listov in knjig, delo v organizaciji, rabljenje glasovnic za socialistične kandidate, industrialna forma unij, vse to nam bo služilo na poti k zmagi. Delajmo za naš cilj s sredstvi, ki se nam lahko dosegljiva in so tudi uspešna.

Ženskam še to: To jesen bodo volitve. Poučite se o važnosti volitev, udeležite se jih in oddajte svoje glase borcem za delavska prava. Agitirajte, da stare druge isto in s tem boste veliko pomagale k odpravljanju vzrokov za dolgotrajne stavke, ki so muka za vas, toda pod sedanjimi razmerami neprepredljive. Odstranimo torej vzroke s tem, da si priborimo politično in gospodarsko moč. Potem se prične boljša bodočnost za vse tiste, ki danes kopičijo bogastva za ljudi, ki ne sejejo in ne žanjejo, pa vendar spravijo vse, kar ustvarijo pridne delavčeve roke.

A. J.

Naznanilo.

CHICAGO, ILL. — V petek dne 18. avgusta se vrš redna seja kluba št. 1, JSZ. Sodrugi in sodrujinje, ki se je polnoštevilno udeležile. Privedite s seboj nove kandidate, da se članstvo našega kluba pomnoži. Čim več nas bo, lažje bomo vršili delo, ki ga je potrebno opravljati. — Tajnik.

V pojasnilo.

MORGANTOWN, W. VA. — V 775. številu Proletarca z dne 20. julija je bil priobčen od tukaj dopis, v katerem je poročal Sprohar med drugim, da me je tukajšnje društvo SNPJ. suspendiralo za tri mesece radi nekakega dopisa, ki sem ga objavil v Prosveti.

V pojasnilo omenjam, da je na mojo pritožbo gl. porotni odbor SNPJ. razveljavil omenjeno suspenzijo in izrekel, da je bil moj dopis v Prosveti v katerem sem kritiziral nekatere zadeve tukajšnjega društva, stvaren. Gl. porotni odbor me je obvestil, da mi dotičnega dopisa ni treba preklicavati ali popravljati, kakor je zahtevalo društvo in da je kazni, ki mi je bila radi njega zložena, neveljavna. Pravorek porotnega odbora v tej zadevi je razviden v glasilu SNPJ. z dne 9. avgusta to leta.

Toliko v pojasnilo na gori omenjeni dopis v Proletarcu.

NAŠA STVAR NAPREDUJE.

Zadnje dneve meseca aprila to leto sem odpotoval v Pennsylvanijo na agitacijo za pridobivanje naročnikov Proletarca in za JSZ. O shodih, na katerih smo nastopili tekom treh mesecev, je bilo v listih že poročano. Rečem le, da sem bil povsod dobro sprejet in da so bili vsi naši zbori, obdržavani tekom tega leta, več ali manj uspešni.

Večina slovenskih delavcev v Pennsylvaniji je zaposlenih v premogovnikih. Premogarji so na stavki od 1. aprila. Mnogo rogov tudi prej ni obratovalo in tako je bilo na stotine naših ljudi že mesece brez vsakega zaslužka še pred štrajkom. V takih okoliščinah ni bilo mogoče računati na veliko število novih naročnikov, toda kljub temu se je dobilo 294 naročnikov na Proletarca, nekaj pa na angleške socialistične liste, medalo se je precej knjig in dobilo nekaj prispevkov in podporo listu, kar je vsekakor velik uspeh. Od strani naših sodrugov in somišljenikov sem dobil vso kooptacijo, ki jo more človek želeči. Naletel sem tudi na naselbine, kjer o kaki kooperaciji ni bilo govora, ker tselniki žive v mrtvili in brezbrizičnosti. So namreč traji, kjer kompanije ovirajo vsako svobodno gibanje svojih delavcev tudi izven delovnih ur in v takih okoliščinah v njih ne more biti govora o napredku.

Boj, ki so ga započeli premogarji širom dežele proti operatorjem, se vrši v Pennsylvaniji na življeje in smrt. Trustjanska gospoda v Penni je ravno tako brezobzirna in brutalna, kakor v W. Virginiji in v Colorado. Na kredit naših delavcev je treba konstatirati, da so izdajalci med njimi le redki in če bi noben narod ne dajal več skebov kakor slovenski, bi bili operatorji prisiljeni na predajo že pred dalj časom. Solidarnost med slovenskimi premogarji v Penni ni prava fraza; solidarnost izvajajo v veliki praksi, kar se ne more trditi o vseh tistih, ki o solidarnosti veliko govorijo v praksi jo pa rušijo.

Ko se prične z delom, bo vzelo več mesecev, preden se naši delavci gmočno vsaj malo opomorejo. Sredstva, kolikor so jih imeli, so jim pošla tekom dolgotrajne brezposelnosti in pozneje stavke, nekateri, če so se mogli, so se tudi zadolžili, in tako so nastale vrste v žepih, ki jih bo težko zakrpati. Toda Proletarcu ima med pennsylvanskimi slovenskimi premogarji močno zaslonbo in veliko prijateljev. Kakor hitro se prične z delom, bo število naročnikov Proletarca stalno naraščalo, o tem sem prepričan. Ravno tako se bo ojačala J. S. Z.

Bodočnost za naše gibanje ni temna. Toda delati jo treba, veliko delati. Agitacija kakor propaganda je stvar dela. Čim več agitatorjev, več agitatoričnega dela se opravi. List je pridobil na število naročnikov, veliko novih čitateljev in vse to bo prineslo nove somišljenike socialistični stvari. Mojim prijateljem sodrugom v Penni verjamem, da bodo vršili delo naprej, da bodo šli v boj za socializem še energičnejše kakor doslej. To je tudi potrebno, ne samo za nas ampak za ves proletarijat, kajti kapitalizem postaja vedno drzovitejši in napram delavstvu ne pozna nobenih obzirov. Njemu nasproti mora stati jaka socialistična organizacija in proti kapitalističnemu tiru močno socialistično časopisje. Na nas je ležeče, karle daleč smo prpravljeni delati, da se bojne vrste slovenskega delavstva v tej deželi ojačajo in naše glavo razširi.

Moj namen je bil obiskati tudi naselbine v W. Virginiji in v Ohiju, toda delo v upravnistvu me je držalo nazaj. Rad imam sodruga, ki so delavci, ki se trudijo pri širjenju našega glasila Proletarca in pri

organiziranju socialističnih klubov. Človek je rad med takimi ljudmi, ki delajo tako idealno za stvar socializma. Upam, da mi bo dana prilika obiskati še tiste naselbine, katerih nisem mogel na moji zadnji turneji. In ako jih ne obiščem jaz, bo šel na pot kdo drugi izmed naših sodrugov. Toda najefektivnejše je delo, ki ga vrše sodrugi doma, to je v naselbinah, v katerih žive. Poznajo ljudi in razmere; v naselbinah je potrebno vršiti sistematično delo, katerega nemorejo opravljati potovalni agitatorji in stvar organizacije leži na ramah članov in posameznih krajev. Na te se obračam, naj se čimbolj primejo dela, da se bo članstvo naše Zveze pomnožilo in število naročnikov Proletarca potrojilo. Slovensko delavstvo mora postati res napredno, in napredno bo, če aktivnejše poseže v razredni boj potom svojih socialističnih klubov in ako se bo bolj zanimalo za svoj socialistični tisk. V interesu socialistične misli je, da se razširi Proletarca, ki bi moral imeti izmed vseh slovenskih listov največ naročnikov, kajti Proletarec je socialistično glasilo in last članstva socialistične organizacije.

Na kako opozicijo proti JSZ. in Proletarcu nisem naletel. Razdiralni elementi, ki jih financirajo gotovi krogi v Chicagi in v Clevelandu, niso dosegli med slovenskim delavstvom nikakršnega znatnega uspeha. To je znamenje, da se je naš delavec naučil misliti sam in ne rabi raznih prerokov in "razkrinkovalcev", da bi mislili zanj in ga vodili kakor čredo.

Prišel sem veliko v dotiko z ljudmi in pri tem sem spoznal, da bo šla socialistična stvar med slovenskim delavstvom naprej, da bo J. S. Z. rasla in da se bo krog Proletarčevih naročnikov širil. To se seveda ne bo vršilo samo od sebe. Naš napredek je odvisen od števila socialističnih borcev. Čim prej več nas bo, čim energičnejši bomo pri svojem delu, tim hitrejša bomo šli naprej.

Časi so resni, delavstvo se potlačuje, solidarnost delavskih vrst se ruši, kapitalizem se okrepuje. Ameriški proletarijat mora strniti svoje sile pod zastavo socializma in se boriti, ne samo kritizirati. Delo in boj, borba in delo, to je, kar vodi proletarijat v socialistično družbo. Sodrug in prijatelj, naše polje ni še zaorano, mase še niso zavedne, naše organizacije so še šibke, naš tisk še ni razširjen. Zato pa nadaljujmo, ne samo kakor doslej, ampak še z večjimi močmi, z našim delom za socializem.

CHARLES POGORELEC.

Agitatorji na delu.

Število naročnin, ki so jih poslali agitatorji za razširjenje Proletarca:

Frances A. Tauchar, na agitaciji v Ohio.	75
Chas. Pogorelec, na agitaciji v Penna.	29
Joseph Volk, Collinwood, O.	2
Frank Besjak, Springfield, Ill.	2
Rud. Potočnik, Detroit, Mich.	2
Anton Buria, Nopeming, Minn.	1
Frank Cimperman, St. Louis, Mo.	1
Frank Benchina, Chicago, Ill.	1
Frank Grille, Jenny Lind Ark.	1
Lawrence Gorjup, Cleveland, O.	1

LISTU V PODPORO.

XV. Izkaz.

NOPEMING, MINN.: Buria.	\$.80
DETROIT, MICH.: Joe Kos.	1.00
CHICAGO, ILL.: S. Bojanovich.	1.00
SYGAN, PA.: Jack Drmota, \$1.00; Fr. Virant, 50c; skupaj.	1.50
PITTSBURGH, PA.: Louis Glaser.	.50
CLIFF MINE, PA.: John Čuk.	1.00
CLEVELAND, O.: Primož Kogoy, \$1.00, V. Vidergar, 50c, izročila F. A. Tauchar skupaj.	1.50
EDMOND, OKLA.: Frank Knafels.	.55
LORAIN, O.: John Kotnik.	1.00
BARBERTON, OHIO.: Ant. Pechnik, \$1.00, Andy Repar, 50c. (Izročila Frances Tauchar, skupaj.	1.50
Skupaj.	\$ 10.35
Zadnji izkaz.	638.45
Skupaj.	\$648.80

RAČUN RAZPEČANIH ZNAMK J. S. Z.

za mesec julij 1922.

Država	Mesto	Redne znamke	Dualne znamke	Izjemne znamke	Prejemki	Gl. stanu Soc. stranke	Državlani in skrajni organizacije
Ill.	Carlinville	20	5	..	\$ 7.75		
Ill.	Springfield	10	5	..	4.75		
Ill.	Chicago N. 1	30	..	..	9.00		
Ill.	Chicago N. 224	7	3	10	3.15		
Ill.	Nokomis	9	6	..	4.80		
Ill.	Virden	..	..	6	..	11.87	9.50
Ind.	Indianapolis	16	..	..	4.80	2.00	1.60
Iowa	Madrid	..	..	22	..	..	..
Ohio	At large, J. Petrich	5	..	..	1.50	..	..
Ohio	Collinwood	33	..	..	9.50	..	..
Ohio	Cleveland	40	..	..	12.00	9.75	7.80
Minn.	At large	6	..	..	1.80	.75	.60
Pa.	outh View	10	..	..	3.00	..	..
Pa.	Bon-Air	7	1	..	2.45	..	..
Pa.	Irwin	..	..	21	..	..	..
Pa.	Herminie	7	6	..	4.20	..	..
Pa.	Johnstown	30	..	..	9.00	..	..
Pa.	Library	16	..	..	4.80	..	..
Pa.	Hostetter	8	..	..	2.40	..	..
Pa.	Forest City	4	2	..	1.90	..	..
Pa.	Sygan	22	..	..	6.60	..	..
Pa.	Lloydell	33	..	..	9.90	..	..
Pa.	West Newton	12	2	..	4.30	20.00	16.00
W. Va.	At Large Rosie in	..	..	..	..	..	..
	L. Seljak	12	..	..	3.60	1.50	1.20
Totals		337	30	59	\$111.60	\$45.87	\$36.70
				Rednih Dualnih Izjemnih			
Znamk na roki dne 1. julija				532		267	
Razpečanih glasom računa				337		30	
						59	
Na roki dne 31. julija				195		237	
Članov javljenih v juliju				456			

TAJNISTVO J. S. Z.

ZA IZOBRAŽEVALNO AKCIJO J. S. Z.

so vplačala društva in socialistični klubi v mesecu
juliju, kakor sledi:

Tek. št. in društvo.	Kraj	Svota.
1—19	SNPJ, Mineral, Kans.	\$3.00
9—275	SNPJ, Maynard, Ohio	2.00
12—74	SNPJ, Virden, Ill.	2.00
14—209	SNPJ, Nokomis, Ill.	1.00
15—329	SNPJ, Large, Pa.	1.00
17—46	SNPJ, Oregon City, Ore.	1.00
22—72	SNPJ, Radley, Kans.	1.00
24—88	SNPJ, Moon Run, Pa.	1.00
25—366	SNPJ, Thorpe, W. Va.	6.00
26—112	SNPJ, Bear Creek, Mont.	1.00
29—115	SSPS, Kenilworth, Utah	1.00
33—169	SNPJ, Fitz Henry, Pa.	1.00
36—156	SNPJ, Muddy, Ill.	1.00
38—120	SNPJ, Heaton, N. Mex.	2.50
40—290	SNPJ, Homer City, Pa.	1.00
41—206	SNPJ, Gross, Kans.	3.00
42—138	SNPJ, Canonsburg, Pa.	6.00
44—362	SNPJ, Carlinville, Ill.	2.00
50—39	SNPJ, Chicago, Ill.	9.00
52—123	SSPJ, Detroit, Mich.	3.00
54—340	SNPJ, Wyano, Pa.	1.00
63—16	SNPJ, Milwaukee, Wis.	1.00
64—192	SNPJ, Milwaukee, Wis.	1.00
66—259	SNPJ, Meadowlands, Pa.	1.00
68—412	SNPJ, Firestone, Colo.	.48
71—1	SNPJ, Chicago, Ill.	1.00
74—24	SNPJ, Jenny Lind, Ark.	2.00
77—36	SNPJ, Villock, Pa.	4.50
82—178	SNPJ, Cleveland, Ohio	2.00
84—114	SNPJ, Roundup, Mont.	1.25

93—303	SNPJ, Ralphton, Pa.	3.00
94—444	SNPJ, Cleveland, Ohio	1.00
96—352	SNPJ, Kincaid, Ill.	2.00
99—303	SNPJ, Braddock, Pa.	6.80

Klubi J. S. Z.

69	Herminie, Pa.	1.00
181	Lloydell, Pa.	1.00

Skupaj \$77.70

Tajništvo J. S. Z.

On je pravilno razsodil.

Josh Billings je pravilno razsodil, ko je dejal: "Izkušnja je prava šola, kjer človek spozna, kako nimen je bil ves čas." Veliko ljudi trpi vsled splošne oslabelosti in ne vedo, da je glavni vzrok vsega tega trpljenja nepravilno odvajanje. Končno so poskusili Trinerjevo grenko vino in potem — njim pridejo na misel Billingsove besede. Dobroznani in slavni zdravnik je pred kratkem napisal v enem svojem članku: "Zdelo se bo mnogim ljudem skoro nemogoče ali celo smešno, da je pravilno odvajanje eno glavnih podlag za vzdržanje življenske energije. Sicer pa je fakt, da 75 odstotkov ljudi trpi več ali manj vsled zaprtosti." Trinerjevo grenko vino je zelo zanesljivo zdravilo za take slučaje. Njega vsebina s sascaro sagrao v načelu vam uredi vaše zaprtje, pomaga prebavi in izboljša slast do jedil. Vsled tega je toraj najboljša "poletna" zdravilo, ker slaba prebava ogreva kri. Vaš lekar ali trgovec z zdravili vam gotovo postreže s temi izvrstnimi Trinerjevimi zdravilnimi zmesi.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodnaga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soci. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Pr naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč!"

ZA CARLINVILLE, ILL.

Somišljenikom v Carlinville naznanjam, da se vrše seje reorganiziranega socialističnega kluba št. 211, J. S. Z., vsako tretjo nedeljo v mesecu v unijski dvorani. Tem potom vabim vse delavce v naselbini, da se udeležijo teh sej in pristopijo h klubu. To je edini način, da pokažete delavsko solidarnost in zavest proti kapitalističnemu sistemu, ki nas zasužnjuje. Seje kluba bodo vedno predpoldne.

Z delavskim pozdravom Jos. Korsic, tajnik.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ, se vrše vsako prvo in tretjo soboto v mesecu v klubovih prostorih na 1432 Ferry Ave. E. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležite se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da pridobivamo novih članov. — Organizator.

Kdor se danes, vpričo velikanskega socialističnega pokreta po vsem svetu ne potrudí, da bi se seznanil s socializmom, je tujec v dobi, v kateri živi.

SLUŽBO DOBI.

V službo vzamem priletno žensko, ki bi imela v oskrbi dvoje otrok za časa moje odsotnosti. Delam v tvornici in za čas mojih delovnih ur potrebujem nekoga, ki bi pazil na otroke. Plača do dogovoru. Katera bi bila pri volji opravljati ta posel, naj se obrne na

ROSIE OBLAK,

706 E. 112th St., Chicago (Pullman), Ill.

Ali čitaš "Proletarca"? Če si naročnik tega lista, prečitaj vsak članek. Ako ti ni takoj kaj jasno, prečitaj članek čez nekaj časa drugič. Tako se boš naučil razumeti politične članke in ne bo se ti treba izgovarjati, da je Proletarec "previsoko" pisan.

Ne trdi, da je Proletarec majhen list. Ako ga boš čel, boš spoznal, da je velik list. Nikjer ne dobiš za to naročnino toliko izvirnega dela, toliko dobrih član- kov in komentov o svetovnih dogodkih z ozirom na de- lovsko gibanje, kakor v Proletarcu.

Socialistična stranka se ne bojuje za nadvlado naga razreda, temveč za odstranitev vseh razredov. Socializma je politična in gospodarska enakopav- nost vseh ljudi. Z enakimi dolžnostmi naj se vjemajo make pravice.

Če odpadejo razredi, je naravno, da odpadejo razredna nasprotja in razredni boji. Ampak konec razrednih bojev je šele na drugi strani cilja; do cilja se pride le z razrednim bojem.

Kapitalistični sistem obstaja vsled nevednosti ljudskih množic. Ker je to glavni vzrok, in ker hočemo ta sistem odpraviti s korenino vred, je potrebno, da te množice izobrazimo.

Kritika je koristna in potrebna, če je poštena in ima dober namen. Iz hudobnosti pa ne more nikdar priti nič dobrega.

Na tem, kako in kaj se čita, je več ležeče, kakor na tem, koliko se čita.

Sodrug, vzemi si za nalogo pri- dobiti Proletarcu vsaj enega no- vega naročnika. Razširimo list, ki je edino glasilo slovenskega soci- alističnega delavstva, organizira- tega v J. S. Z.

Naročajte najboljši in najbolj raz- širjen socialistični dnevnik v Ameriki

THE NEW YORK CALL
112 Fourth Avenue,
NEW YORK, N. Y.

Naročnino za dnevne in nedeljske izdaje \$12 za celo leto; \$7 za pol leta; \$4 za tri mesece; \$1.50 za en mesec; eno nedeljske izdaje \$3 na leto. Samo dnevne izdaje \$9 na leto; pol leta \$5; en mesec \$1.25.

Pri pošiljanju
denarja,
za notarske posle,
in kadar potujete
v domovino—

se obrnite na domačo
tvrdko

Frank R. Drasler

Foreign Exchange and
Steamship Ticket Office

6024 St. Clair Avenue
CLEVELAND, OHIO

Javna telovadba in ples

SLOV. DEL.

Sokola "Chicago"

v nedeljo 27. avgusta 1922

ob 2 uri pop.

v dvorani Pilsenski Sokol,

1812-1816 S. Ashland Ave.

Vstopnina 50c.

TEKMA

za prvenstvo in
zabava jugoslov.
sokolov v Ame-
riki, v soboto 26.
avgusta v Hrv.
sokolski dvorani
na 1903-07 So.
Racine Avenue.

Tekma zjutraj in po-
poldan. Zabava ob 8.
uri zvečer.

Vstopnina 25c.

Prečitajte naš cenik knjig na 16.
strani in na zadnji strani platnic.

Največja zaloga v Ameriki naj-
boljših slovenskih književnih
del in prevodov.

Sezite po dobrih knjigah. Cene
zmerne.

Ves eventualni dobiček od naše
prodaje knjig se porabi za pod-
piranje socialističnega tiska.

CENIK KNJIG.

(Za cenik drugih knjig glej zadnjo stran platnic.)

JIMMIE HIGGINS, spisal Upton Sinclair, poslovenil Ivan Molek, 481 strani, lično vezana v platno	1.00
SLOVENSKO-ANGLEŠKA SLOVNICA, izdala in založila Književna matica SNPJ., 364 strani, vezana v platno	2.00
SOCIALIZEM IN VERA, spisal Zvonimir Bernot, 128 strani, mehko vezana 50c, trdo vezana	.65
RDEČI PILOT, mesečnik prevratne mladine za duhovno revolucijo, izhaja v Ljubljani, trije iztisi skupaj	.10
KAZAKI, (L. Tolstoj), broširana, 308 strani	.75
POVESTI MAKSIMA GORKEGA, broširana, 210 strani	.75
TRI POVESTI, (L. Tolstoj), broširana	.35
TARAS BULJBA, (N. Gogolj), trdo vezana, 206 strani	.70
IGRALEC, (F. M. Dostojevskij), broširana, 264 str.	.60
ZADNJA KMEČKA VOJSKA, (August Šenoa), broširana, 378 strani	.75
KOBZAR, (Taras Sevcenko), trdo vezana, 288 str.	.85
KAKO SEM SE JAZ LIKAL, (Jakoba Aleševca spisa), trije zvezki, vezani v platno, I. zvezek 85c; II. zvezek \$1.00; III. zvezek 75c; vsi trije zvezki skupaj	2.60
JOSIP JURČIČA ZBRANI SPISI, trda vezba, IV. zvezek, \$1.00; V. zvezek 75c; VI. zvezek, 85c; vsi trije zvezki skupaj	2.60

NAZNANILO.

GIRARD, O. — Seja jugoslovanskega socialističnega kluba št. 222, J. S. Z. se vrši vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v Slovenskem domu v Girardu. — Rojaki delavci, pristopite k naši organizaciji in postanite bojevniki za delavsko stvar v vrstah socialistične stranke. — Frank Kramar, organizator.

Edini

Jugoslovanski pogrebnik in balzamovalec

Za tiste, ki nimajo doma prostora za postavljanje mrtvaških odrov, imamo urejeno posebno kapelo.

Na razpolago kočije in avtomobili ob vsakem času.

JOSIP PAVLAK

1814 So. Throop St., Chicago, Ill.

Telefon Canal 5903.

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto, \$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street, MILWAUKEE, WIS.

SEVEROVA ZDRAVILA VZDRŽUJEJO ZDRAVJE V DRUŽINAH.

Onemogle, nervozne ženske

bodo gotovo dobile uspešno
odpomoč kadar uživajo

**SEVERA'S
REGULATOR**

Tonika za ženske

Premaga bolečine, popravi neredne funkcije, pomaga naravi okrepčati oslabele ženske organe in jim povrne normalne razmere.

CENA \$1.25

Vprašajte v lekarnah.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgovina. Velika zaloga moških, ženskih oblek, izdelanih po najmodernejšem kroju. Cene nizke.

SLOVENSKA BANKA

Zakrajšek & Češark

70 — 9th Ave.,
New York City

pošilja denar v stari kraj
hitro, zanesljivo in po
nizkih cenah,

prodaja vozne listke za
vse važne prekomorske
linije, in

opravlja vse druge posle,
ki so v zvezi s starim
krajem.

Postrežba točna in
solidna.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.